

POLONYA YARGI SİSTEMİ ÜZERİNE İZLENİMLER

Hüseyin BİLGİN*

Özet: Polonya Hukuk sistemini ele aldığımız bu çalışmamızda, Polonya’da yer alan yargı organları, bu organlara seçilme ve atanma koşulları, bu organların çalışma koşulları, mahkemelerin sayısı ve dava sayıları hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, Polonya Anayasa Mahkemesi, Polonya Adalet Bakanlığı, Polonya Yüksek Mahkemesi, Polonya Yüksek İdare Mahkemesi, Polonya Ulusal Mahkeme Kurulu, Polonya Ulusal Savcılık Kurulu, Polonya İl İdare Mahkemesi, Polonya Bölge Mahkemeleri tanıtılmıştır. Sonuç kısmında ise, Türk hukuk sisteminin Polonya hukuk sistemiyle benzer yönleri, farklı yönleri ve bizim hukuk sistemimize alınabilecek yönleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polonya Anayasa Mahkemesi, Polonya Adalet Bakanlığı, Polonya Yüksek Mahkemesi, Polonya Yüksek İdare Mahkemesi, Polonya Ulusal Mahkeme Kurulu, Polonya Ulusal Savcılık Kurulu, Polonya İl İdare Mahkemesi, Polonya Bölge Mahkemeleri.

Abstract: In this study, It is aimed to give general information about judicial institutions in Poland ,Conditions of the selection and appointment for membership of these organizations, working conditions of them, the number of courts and cases.In addition, Constitutional Court of Poland, The Ministry of Justice of Poland, Court of Cassation, Supreme Administrative Court, National Council For Court Administration, National Council For Prosecutors, Administrative Court of Poland, Regional Courts of Poland are generally being introduced. In last section of study, Turkish and Poland judicial systems are being compared with regard to similarities, differences and some mechanisms which are considered applicable for Turkish Judiciary are being recommended.

Key Words: Constitutional Court of Poland, The Ministry of Justice of Poland, Court of Cassation, Supreme Administrative Court, National Council For Court Administration, National Council For Prosecutors, Administrative Court of Poland, Regional Courts of Poland.

* Afyonkarahisar İdare Mahkemesi Başkanı

Giriş

12 Eylül 2010 tarihindeki Anayasa değişikliğine ilişkin referandumdan sonra oluşan HSYK tarafından hakim ve savcıların eğitime büyük bir önem verilmekte olup, yurt içindeki çeşitli konularda yapılan eğitimlerin yanı sıra yurt dışında da yabancı dil eğitimi, yüksek lisans ve doktora eğitimi ile bilgi görgü artırma ve gidilen ülkenin hukuk sistemini tanıma amaçlı çeşitli geziler de düzenlenmektedir.

Bilgi görgü artırma ve gidilen ülkelerin hukuk sistemini tanıma amaçlı olarak 30 Eylül 2012 - 05 Ekim 2012 tarihleri arasında Varşova, Wrocław ve Krokowdan oluşan Polonya Çalışma Ziyaretinde de Polonya hukuk sistemini tanıma adına çok faydalı bir ziyaret gerçekleştirilmiştir.

HSYK, adli ve idari yargıdan oluşan toplam 21 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen bu ziyarette sırasıyla Polonya Anayasa Mahkemesi, Polonya Yüksek Mahkemesi, Ulusal Mahkeme Kurulu, Polonya Adalet Bakanlığı, Yüksek İdare Mahkemesi, Ulusal Savcılık Kurulu, Bölge Mahkemesi (İstinaf) ve İl İdare Mahkemesine gidilerek bu birimlerdeki yetkili kişilerce çalışma sistemleri hakkındaki genel bilgilendirme sonrasında, katılımcılar tarafından sorulan sorulara verilen cevaplar doğrultusunda Polonya yargı sistemi katılımcılara tanıtılmıştır.

Çalışmamızda Polonya hakkında genel bilgilendirme yapılarak ziyaret sırasındaki anlatılan hususları konu bütünlüğünü bozmadan ve sorulan sorulara verilen cevaplarla birlikte Polonya hukuk sistemi tanıtıldıktan sonra Türk hukuk sistemiyle mukayesine yer verilmiştir.

Polonya, Almanya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Rusya, Litvanya, Belarus, Ukrayna ve Baltık Denizi ile komşu bir Orta Avrupa ülkesi olan Polonya, 2004 yılında Avrupa Birliğine tam üye olarak katılmış olmasına rağmen hala Euro yerine kendi para birimi olan Złote'yi kullanmaktadır. Polonya, Wrocław, Bydgosz/Torun, Łódź, Lublin, Gorzów; Wielkopolski/Zielona Góra, Krokow, Varşova, Opole, Rzeszów, Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Olsztyn, Poznań ve Szczecin olmak üzere 16 idari bölgeden oluşmakta ve 312.679 km² bir alanda yaklaşık 38 milyon nüfusa sahiptir.

I. Polonya Anayasa Mahkemesi

Polonya Anayasa Mahkemesi, Polonyanın başkenti Varşovada bulunmaktadır.

Polonya Anayasa Mahkemesi 3'ü avukat olmak üzere 15 üyeden oluşmaktadır. 15 üyenin tamamı Parlamento tarafından 9 yıllığına seçilmektedir. Üyelik süresi sona eren üyeler yeniden seçilememektedir. Seçilen hakimler siyasi parti üyesi olamazlar ve 9 yıllık görev süresi sonunda son aldıkları maaşın %70-75 oranında emekli maaşı ile emekliye ayrılırlar. Şu anda Anayasa Mahkemesi'nde 11 erkek 4 bayan üye bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri hukuk profesörleri, avukatlar ve hakimlerden oluşmaktadır. Avukatlar, Anayasa Mahkemesi üyesi olduğunda avukatlar listesinden ismi çıkartılır ve avukatlık yapamazlar. Avukatlar da Anayasa Mahkemesi üyesi olduklarında hakim yetkilerine sahip olurlar. Diğer seçilecek hakimlerin de hakim yetkilerine sahip olması gerekir. Hukuk profesörleri hem Anayasa Mahkemesi üyesi hem de üniversitede öğretim üyeliği görevine devam edebilirler. Bu sayede teori ile pratik buluşmaktadır. Üyeleri parlamento salt çoğunlukla yukarıda sayılan (avukat, hakim ve hukuk profesörlerinden) kaynaklardan istedikleri sayıda seçilebilmektedir.

Anayasa Mahkemesi üyeliği için herhangi bir yaş sınırı bulunmamaktadır. Ancak bu konudaki çalışmalarda 50-65 arası yaş sınırı düşünülmektedir. Üyelerin seçiminde de herhangi bir kontenjan sınırlaması da bulunmamaktadır. Parlamento tarafından şartları taşıyan herkesi üye olarak seçebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyelerinin tamamının Polonya Parlamentosu tarafından seçiliyor olması, Anayasa Mahkemesinin siyasi iradenin etkisinde kalabileceği korkularının yaşanmasına yol açmaktadır. Ancak, Polonya Anayasa Yargısında bu etki en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Anayasa Mahkemesi üyeleri 9 yıllığına ve bir seferliğine seçilmektedir. Parlemtentonun çalışma süresi ise 4 yıldır. Üyelerin tamamı aynı dönemde seçilmemekte olup, dönem dönem bu seçimler yapıldığı için bütün üyelerin aynı anda seçilmesi söz konusu değildir.

Anayasa Mahkemesinde görev yapan her üyenin iki asistanı bulunmaktadır. Bu asistanlar hakim statüsünde değildirler. Her üye kendi asistanını belirleyebilmektedir. Bu asistanlar bazen hukuk profesörleri de olabilmektedir.

Polonya Anayasa Mahkemesi 1985 yılında kurulmuştur. Polonya Anayasa Yargısında hukuk kuralları ile hristiyanlık kuralları içiçe geçmiş durumdadır. Anayasa Mahkemesi kurulduğu tarihlerde komünist sistemden demokratik sisteme geçilirken önceleri Anayasa Mahkemesinin amacı komünist sistemi güzel bir sistem olarak tanıtmak iken zamanla demokratik kararlar vermeye başlamıştır. İlk Anayasa Mahkemesi kararı 1986 yılında verilmiştir. Mevcut Anayasada 1997 yılında yapılan değişiklik sonrasında Polonya Anayasası özgürlükleri tam olarak güvence altına almaya başlamıştır. Polonya Anayasa Mahkemesi, mevcut Anayasaları demokratik ülkelerdeki Anayasaların en modernlerinden biri olduğundan rahatlıkla karar verebilmekte olup yetkileri de oldukça genişlemiştir.

Polonya Anayasa Mahkemesi tarafından, Parlementosundaki bütün yasaların Anayasaya uygunluğu denetlenmektedir. Parleментoda kabul edilen uluslararası sözleşmelerin Anayasaya uygunluğu da denetlenmektedir.

Yasa yapımında süreç Cumhurbaşkanının imzası ile tamamlanmaktadır. Cumhurbaşkanı tarafından yasaların Anayasaya uygunluğunun denetlenmesi amacıyla Anayasa Mahkemesine dava açılabilir. Cumhurbaşkanı önüne bir yasa geldiğinde imza öncesi tereddüt yaşamaması halinde, Anayasa Mahkemesinden yasanın Anayasa uygunluğu konusunda görüş isteyebilir ve Anayasa Mahkemesinin görüşü doğrultusunda yasayı imzalayabileceği gibi Parleментoya iade de edebilir. Cumhurbaşkanı yasayı imzaladıktan sonra da yasanın Anayasaya uygunluk denetimi için Anayasa Mahkemesine başvurabilmektedir.

Cumhurbaşkanı dışında da Anayasaya uygunluk denetimi için başvuru yapan birimler bulunmaktadır. Bunlar;

- Ulusal Mahkeme Kurulu
- Vatandaş Hakları Temsilcisi
- Sosyal Organizasyonlar

- Mesleki Organizasyonlar
- Siyasi Partiler
- 50 kişilik Milletvekili
- Vatandaşlardır.

-*Vatandaşların Dava Açması*; Her Polonya vatandaşı Anayasa Mahkemesine “şikayet” başvurusunda bulunabilir. Vatandaşlar mahkemelerde görülmekte olan idari, medeni ve ceza davalarında şikayet yoluna başvurabilirler. Şikayet yoluna başvurabilmek için;

1- Şikayet için ortada kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmalı

2- Şikayet başvurusunu avukat veya hukuk müşaviri hazırlamalı

Anayasa Mahkemesine şikayet başvurusundaki avukat ile hukuk müşaviri arasında bir fark yoktur. Ceza Kanunu bünyesindeki bazı davalarda hukuk müşavirleri müdafii olarak katılamazlar. Daha hafif dereceli suçlarda bulunabilirler.

Anayasa Mahkemesinde yıl boyunca çok sayıda şikayet başvurusu görülmektedir. Bu başvurular yerinde görülebileceği gibi Anayasa uygun olmadığına da karar verilebilir. Bu sayede davaların tekrar görüşülmesi imkanı getiriliyor. Ayrıca Parlamento'ya da gerekli yasal değişikliklerin yapılması amacıyla bir sinyal gönderilmektedir.

Anayasa Mahkemesinde yıl boyunca yaklaşık olarak 180 karar verilmektedir. Bu kararların bir kaç tanesi 15 kişiden oluşan Genel Kurulca verilmektedir.

Genel olarak mahkeme 5 kişilik heyetler halinde çalışmaktadır. Nadiren 3 kişilik heyetler de bulunmakta ve karar vermektedir. Yasalara göre daha az önemli olan mevzuat hükümlerinin Anayasa uygunluk denetimi 3 kişilik heyetçe yapılmaktadır.

Mahkeme bünyesinde herhangi bir departman, daire veya bölüm bulunmamaktadır. Her türlü dava her birime (üye) gelebilmektedir. Herhangi bir çeşit ayrımı bulunmadığı, her dava türü her üye tarafından incelendiğinden devamlı bir öğrenme ve kendini geliştirme mevcuttur.

Anayasa Mahkemesinde kararların yazım süresi bazen uzun zaman alabilmekte ve 2 yılı bulabilmektedir. Ancak özel durumlarda kararlar daha çabuk da yazılabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi önüne gelen yasanın tamamı dava konusu edildiğinde ya da usuli eksiklikler bulunduğu Yasanın tamamını iptal edebildiği gibi tek tek Yasanın belirli maddeleri dava konusu edildiğinde o zaman Yasanın ilgili hükümleri tek tek iptal edilebilmektedir.

Anayasa Mahkemesince verilen iptal kararlarının yürürlüğe girmesi ertelenebilir. Kural olarak, kararlar tebliğ edildiği tarihte yürürlüğe girerler. Ancak, Mahkeme sonraki bir tarihi de yürürlük tarihi olarak belirleyebilir. Erteleneme süresi en fazla 1 yıl olabilir. İptal kararları çok ciddi ekonomik şartları ve/veya sosyal hayatı etkiliyorsa bu takdirde Mahkemece erteleme karar verilebilir.

Anayasa Mahkemesince şekil denetimi de yapılabilmektedir. Şekil denetimine başvuru imkanına bütün hakimler sahiptirler. Bir mahkeme görüştüğü davada uyguladığı hükmün Anayasa uygunluğu denetimini yapabilmektedir. Hakim Anayasa Mahkemesine doğrudan doğruya hukuki soru yönlendirebilir. Bu durumda Anayasa Mahkemesinde duruşma tarihi belirlenir. Anayasa Mahkemesine başvuran hakim de bu duruşmaya katılır ve hakimin şüpheleri Anayasa Mahkemesince giderilir. Polonya’da “Dolaysızlık Kuralı” vardır. Hakim şikayet ve sorularının görüşülmesi duruşmalarında yer alabilmektedir. Bu nedenle davalar uzun sürebilmektedir. Gizli duruşmalar da yapılarak iptal kararı verilebilmektedir. Duruşma sonrasında genellikle karar verilmekte olup bir duruşmanın yetmediği durumlarda yeni duruşma için dava ertelenebilmektedir.

Anayasa Mahkemesine başvuru için bir süre düzenlenmemiştir. Cumhurbaşkanı yasayı imzalamadan önce 2 hafta için Anayasa Mahkemesine soru sorabilir. Cumhurbaşkanınca Anayasa Mahkemesinin görüşü doğrultusunda yasayı imzalayıp onaylaması halinde de daha sonra Yasa hükümleri şikayet yoluyla yeniden Anayasa Mahkemesi önüne götürülebilir. Ancak kimse bu yolu denememiştir.

Anayasaya göre Anayasa Mahkemesi bütün yasaları denetlemektedir. Anayasa değişiklikleri de bir yasa ile olduğu için bu yasalar da Anayasa Mahkemesi denetimi altındadır.

Anayasa Mahkemesi her zaman bir karar almakla birlikte bazen karar dışında sinyalizasyonlar da yapabilmektedir. Resmi yerler Par-

lemento, Başbakanlık bu sinyalizasyon aracılığıyla uyarılabilmektedir. Polonyada hakim yardımcıları (yedek hakim) hakim statüsünde olmalarına rağmen hakimler gibi karar verebiliyorlardı. Bu kararların geçerliliğiyle ilgili davanın görüşülmesi sırasında Anayasa Mahkemesi ciddi şüphelere düştü. Özellikle bu kararların insan hakları açısından Anayasaya uygunluğu konusunda tereddütler oluştu. Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararı davanın reddi yönünde olacaktı, ancak bu karar çıkmadan önce Başbakanlığa bir uyarı (sinyalizasyon) gönderildi. Bu şekilde ilgili makamlara uyarılar, sinyalizasyonlar gönderilebilmektedir.

Anayasa Mahkemesinde kararlar (önemine göre) 15 kişilik genel kurul, yada 5 kişilik veya 3 kişilik heyetler tarafından verilmektedir. En basit yönerge, talimatların Anayasaya uygunluğu denetimi 3 kişilik heyet tarafından yapılmaktadır. (Yüksek Mahkeme Yönetmeliğinin Yüksek Mahkeme Yasasına uygunluğunun denetimi gibi) diğer bütün açıklama ve talepler 5 kişilik heyetler tarafından görüşülmektedir. Gerek 3 kişilik heyetçe gerek 5 kişilik heyetçe görüşülen davalarda kendi aralarında görüş birliği bulunmadığı durumlarda, Anayasa Mahkemesi Başkanlığına yazılı müracaat üzerine uyuşmazlık 15 kişilik Genel Kurul tarafından görüşülebilir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi de önüne gelen davayı karışık olarak tespit etmesi (önemli görmesi halinde) o takdirde bu davanın önceden 15 kişilik heyet tarafından görülmesini isteyebilir. Polonya Yargı Sisteminde düzenleyici işlemlerin (yönetmelik, yönerge vs) yargısal denetimi hem Anayasa Mahkemesince hem de idari yargı birimlerince yapılabilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla ceza yargılaması yapma yetkisi bulunmamaktadır. Yüce Divan işlevini Anayasa Mahkemesi dışında başka bir mahkeme yapmaktadır. O mahkemenin başkanı ise Yüksek Mahkemenin Birinci Başkanıdır. O mahkemeye 4 yıl süreyle seçilmektedir. Bu sosyal bir görevdir. O mahkeme üyeleri aynı zamanda kendi görevlerine devam etmektedirler.

Polonya yargı sisteminde hakimlerin hukuk fakültelerini bitirmeleri zorunludur.

Polonya Anayasa Mahkemesi, AİHM kararlarının bağlayıcılığını kabul etmektedir.

Anayasa Mahkemesinde siyasi parti kapatma davaları da görülebilir. Faşist sembollerin kullanılmasıyla ilgili örnek bir dava Anayasa Mahkemesi önüne gelmişti. Anayasa Mahkemesi bu davada siyasi partinin kapatılmasına karar verebilirdi. Ancak böyle bir karar verilmedi.

Uluslararası Sözleşme hükümleri ile Anayasa hükümlerinin çatışmasında her zaman öncelikli olan Anayasadır. Anayasa Mahkemesi Uluslararası Sözleşmeleri uygun bulan kanunların da Anayasaya uygunluk denetimini yapabilir.

II. Ulusal Mahkeme Kurulu

Ulusal Mahkeme Kurulu 25 üyeden oluşmaktadır. Üyeleri 4 yıl süreliğine en fazla 2 kere seçilebilmektedir. Ulusal Mahkeme Kurulu Anayasal bir kuruldur. *Ulusal Mahkeme Kurulundaki 25 üyenin dağılımına gelince;*

- Yüksek Mahkeme Başkanı
- Adalet Bakanı
- Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı
- Polonya Cumhurbaşkanı tarafından atanan 1 kişi (Cumhurbaşkanı temsilcisi herhangi bir kişi olabilir. Ama genellikle bir hukukçu tercih edilmektedir.)
- Polonya Paramentosundan seçilen 4 üye; (Bu 4 üye parlamento tarafından milletvekilleri arasından seçilmektedir. Hem iktidar hem de muhalefet temsilcilerinden üye bulunmaktadır.)
- Senato tarafından seçilen 2 üye,
- Geriye kalan 15 üye hakimler tarafından kendi meslektaşları arasından seçilmektedir. Ulusal Mahkeme Kurulunda aslında bir "hakim yönetimi" hakimdir. 15 hakimin dağılımına baktığımızda; 2 Yüksek Mahkeme hakimi, 2 idare mahkemesi hakimi, 1 askeri mahkeme hakimi, 2 temyiz tahkemesi hakimi, kalan 8 üyede bölge mahkemeleri veya asliye mahkemeleri hakimleri arasından kendi üyelerince seçilmektedir.

Kurulun iki ana görevi vardır.

1- Ulusal Mahkeme, mahkemelerin ve hakimlerin bağımsızlığını koruyan bir kuruldur. Polonya siyasi sisteminde iktidar 3'e ayrılır. Bunlar; yasama, yürütme ve yargıdır. Yasama ve yürütmenin iki uy-

gulama gücü bulunmaktadır. Ulusal Mahkeme Kurulu'nun Anayasa Mahkemesine başvuru hakkı da bulunmaktadır. (Mahkeme bağımsızlığına aykırı bir yasa çıkartılması halinde Ulusal Mahkeme Kurulu Anayasa Mahkemesine başvuru yapabilir.)

2- Cumhurbaşkanı hakim adaylarını sunmaktır. Polonyada bütün hakimler Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Kurulun talebi üzerine bu atama işlemleri gerçekleşmektedir. Asliye mahkemeleri, askeri mahkemeler, idare mahkemelerin tamamının hakim adaylarını Ulusal Mahkeme Kurulu Cumhurbaşkanı sunar ve Cumhurbaşkanı tarafından atanırlar.

Hakimlerin atanacağı boş yerler Resmi Gazetede ilan edilir. Görev yerine göre talep edenlerin sayısı değişmektedir. Hakim olarak atanacak kişilerin;

- Polonya vatandaşı olması,
- Hukuk fakültesinden masterle mezun olması,
- Hygun staj süresini tamamlamış olması gerekir.
- İdare mahkemeleri için aynı koşullar aranmakta ve aynı prosedürler uygulanmaktadır.
- Hakimlik için yapılan ilandan sonra 1 ay içerisinde başvuru olmalıdır.
- Gövrendirilen hakimin mesleki tecrübesi hakkında değerlendirme yapılır.
- Adaylar daha sonra kurullar tarafından değerlendiriliyor. Bu değerlendirmeler atanmak istenilen yere göre, temyiz mahkemeleri ya da bölge mahkemeleri tarafından yapılmaktadır. Bu mahkemelerin değerlendirmeleri toplanan görüşlerle birlikte Ulusal Mahkeme Kuruluna gönderilir.
- Ayrıca hakim için Emniyet Genel Müdürlüğünden hakimliğe atanmasında sakınca olmadığına dair bir yazı alınmalıdır. Bu araştırmada "çevresine nasıl davranıyor, güvenlik güçleriyle arasında bir sorun var mı, karakterleri düzgün mü, geçmişinde herhangi bir sorun yaşamış mı?" sorularının cevapları araştırılır. Hakim olarak atanacak kişilerin karakterleri düzgün ve geçmişinde herhangi bir sorun olmamalıdır.

- Hakimliğe engel hali olmadığına dair doktor raporu ve psikolog raporları bulunmalıdır.
- Hakim adayı akademik çalışmalarını da değerlendirme için ilgili kurullara sunabilir
- Tüm bu sonuçlara göre bölge veya temyiz mahkemelerinden sunulan raporlarla birlikte Ulusal Mahkeme Kurulunca bir seçim yapılıyor.

En alt mahkemeler için bile zaman zaman bir boş yer için 20 adayın başvuru yaptığı olmaktadır. Rekabet çok fazladır. Bu durumlarda bütün adaylar eşit özelliklere sahipse adaylar kurul binasına görüşmeye davet edilebilmektedir. Görüşmelerde genellikle üst mahkemelere atamalarda daha sık kullanılmakta iken, asliye mahkemelerine çalışmak isteyen adaylar 3-5 kişilik kurul gruplarıyla da görüşebilmektedirler,

Ulusal Mahkeme Kurulunda daha fazla teknik ve elektronik imkânlarda faydalanılmaktadır. Tele-konferans yolu da bu görüşmelerde kullanılabilir. Bu takdirde aday kendine uygun bir mahkemeye giderek oradan tele konferans yoluyla görüşme yapabilir. Dolayısıyla adayın başkent Varşovaya gitmesine gerek kalmamaktadır.

Ulusal Mahkeme Çalışma Koşulları

Ulusal Mahkeme Kurulu kendi üyeleri arasından 1 başkan ve 2 başkan yardımcısı seçmektedir.

Ulusal Mahkeme Kurulu üyelerinin görev süresi 4 yıldır ve en fazla 2 kez Ulusal Mahkeme Kurulu Üyeliğine seçilebilir. Dolayısıyla azami çalışma süresi 8 yıldır.

Genel Kurul Toplantıları en az ayda 1 kere yapılmaktadır. Ancak, Eylül ayında 2 kez Genel Kurul toplantısı yapılmaktadır. Bunun nedeni ise, Ağustos ayının tatil olmasıdır.

Ulusal Mahkeme Kurulu 5 kişilik gruplar halinde toplanabilmektedir. Kurul üyeleri 1 ayın yarısına yakın iş gününü kurul çalışmalarında geçirebilmektedir. Kurulda ücret alınmadan çalışılmaktadır ve bu da sorun oluşturabilmektedir. Milletvekilleri ve Parlamento üyeleride kendi görevlerine devam etmektedirler.

Ulusal Kurulda çalışan hakimlerin işleri diğer hakimlere göre daha azdır. Ancak, bu hakimlerin ücretsiz/ücretli izinleri bulunmakta olup ücretlerini kendi mahkemelerinden almaktadırlar. Kurulda çalışan hakimler sadece harcırah / yolluk almaktadırlar.

Ulusal Mahkeme Kurulu, profesyonel organı olan “bürosu” olmadan çalışamaz. (Bizdeki HSYK Genel Sekreterliğine benzer bi yapıdır) Bütün bu organizasyonlar bu kurul bürosu tarafından yerine getirilmektedir. Daha önceleri Cumhurbaşkanı bürosu tarafından finanse ediliyor ve diğer işler yürütülüyordu. Son 6 yıldır, Ulusal Mahkeme Kurulu organizasyon ve finans açısından da bağımsızdır. Burada toplam 69 personel çalışmaktadır.

2011 yılı Mayıs ayındaki Yasaya göre kurul kendi arasında sabit heyetler (komisyonlar) oluşturabilmektedir. Bu dairelere baktığımızda:

- Disiplin Konuları Dairesi
- Mesleki Etik Dairesi : Etik konuları belirleme, ifasını denetleme kurulun görevlerindedir.
- Kontrol (Komisyonu) Dairesi : Mahkemelerde uygunsuzluk varsa bir kaç üye gidip denetim yapabilir. Müfettişler, hakimler çalışmak istedikleri komisyonlara başvururlar. Kontrol gereken bir durum varsa teftiş kararı verilir. Sonra müfettiş grubunu üyelerini kurul üyeleri arasından belirliyor. Yani bu bir kişi de olabilir. Ama genellikle 3 kişiden oluşur.
- Bütçe (Komisyon) Dairesi
- Şikayet (Komisyon) Dairesi: Yıllık birkaç bin şikayet gelmektedir.
- Dış İlişkiler (Komisyonu) Dairesi

Bu Komisyonlar Kurulun iç organlarıdır. Kurul üyeleri bu komisyonlardan istediklerinde çalışabilirler. Bir üye birden fazla komisyon da yer alabilir.

Yüksek Mahkemeye Ulusal Mahkeme Kurulu kararlarına karşı dava açılabilir. Bu davada itiraz başvurusunun dayanağı, kurul kararının hukuka aykırı olmasıdır.

Örneğin; Ulusal Mahkeme Kurulu tarafından atanması için Cumhurbaşkanı genellelikle 1 aday gönderilmektedir. Burada Cumhurbaşkanı

başkanına önerilmeyen diğer adaylar da Yüksek Mahkemeye bu işlemi dava konusu edebilirler. Yüksek Mahkeme bu işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemektedir. Hiçbir zaman Yüksek Mahkeme tarafından yerindelik denetimi yapılamaz. Yüksek Mahkeme şu kişi yerine şu kişi seçmelisin diye bir karar veremez.

Polonyada görev yapan toplam hakim sayısı 10000 civarındadır. Bunların 6000 civarındakiler asliye mahkemesi hakimi, 2000 civarındakiler bölge mahkemeleri hakimi, 700-800 tanesi temyiz mahkemeleri hakimi iken kalan 1200-1300 hakim ise idari mahkemeleri ve askeri mahkeme hakimleridir.

Polonya adli yargı sistemi üç aşamalı ve iki derecelidir.

- Asliye Mahkemeleri - İlk Derece
- Bölge Mahkemeleri - İlk Derece
- (Bölge Mahkemelerinde cinayet gibi daha karışık dosyalara, aile ve boşanma davalarına bakılmaktadır)
- Temyiz Mahkemeleri - İlk Derece
- En üst mahkeme ise Yüksek Mahkemedir. Yüksek Mahkemede 90 üye görev yapmaktadır.

İlk derece mahkemesi asliye mahkemesi ise bu mahkemenin temyiz yeri bölge mahkemesidir. Eğer ilk derece mahkemesi bölge mahkemesi ise bu mahkemenin temyiz yeri temyiz mahkemesidir.

Yüksek Mahkeme ise hepsinin üstündedir. Sadece bölge ve temyiz mahkemelerinden gelen işler Yüksek Mahkemeye gider. asliye Mahkemeleri kararı Yüksek Mahkemeye gitmez.

Asliye mahkemelerinde 4 yıl çalışan bir hakim boş ilan edilen bir bölge mahkemesi hakimliğine müracaat edebilir. Ayrıca, bölge mahkemelerine avukatlar, savcılar, hukuk müşavirleri de başvuru yapabilirler. Başvuru yapan kişilerin son 3 yıllık çalışması müfettiş hakimlerce değerlendiriliyor ve daha sonra adaylar bölge mahkemesi yönetimine sunuluyor. Bölge mahkemelerinde gizli oylama yapılıyor. Oylama sonuçlarıyla birlikte bütün adaylar Kurula (Ulusal Mahkeme Kuruluna) sunuluyor. Kurul tarafından inceleme yapılarak atama için Cumhurbaşkanı sunuluyor. Bölge mahkemelerinden temyiz mahkemelerine geçişte aynı şekilde olmaktadır.

Şikayetler de şikayetin kimden geldiğine bakılmaksızın şikayet komisyonunca incelenir. Ama şikayetin mahiyeti de önemlidir. Çünkü kurul, görülmekte olan davalarla ilgili herhangi bir işlem yapamıyor. Mahkemenin ve hakimin bağımsız olması nedeniyle görülmekte olan davalarla işlem yapılamıyor. Aksi durum hakimin bağımsızlığına müdahale olarak kabul ediliyor. Uygun disiplin sözcüsü seçilerek disiplin işlemleri yapılabilir. Disiplin sözcüsü, kurul tarafından seçilir. Bu kişi bir savcı gibi işlem yapıyor. Eğer hakim davranışı kabul etmezse durumu disiplin komisyonuna iletiyor. Disiplin mahkemesi kararı yetersiz görülürse o zaman bu karara karşı ikinci mahkemeye başvuru yapılabilir.

Polonyada hakimlerin atama ve rotasyonu gibi bir uygulama bulunmamaktadır. Ancak *“hakimler arasında atama ve rotasyon uygulaması olsa daha iyi olabilirdi”* diye sesli düşüncelerde dile getirilmektedir. Polonya’da hakimler Cumhurbaşkanlığı tarafından o görev yerine atandığı için, bu hakimi başka bir yere aktarmak (atama) istisnai ve özel bir durumdur. Bu durum delegasyonlarla olabilir. Hakimler çalıştığı mahkeme başkanınca başka bir bölge mahkemesi ya da temyiz mahkemesine çalışmak üzere delege edilebilir. Her halukarda bu delegasyonlar için hakimin izni/isteği gerekmektedir. Bölge mahkemesinde çalışmak isteyen asliye mahkemeleri hakimi kendi isteği ile gönderiliyor ve delege edilmiş oluyor. Aslında rotasyon sistemi çok yerinde ve mantıklı bir durumdur. Polonyada ters bir durum yaşanıyor. Türkiye’de herkes Ankara, İstanbul illerinde çalışmak istiyor ancak Polonya’da herkes Varşovadan kaçmak istiyor. Zira Varşova’da en zor ve en karmaşık davalarla karşı karşıyadırlar, ve hakimlerin büyük çoğunluğu Varşovada değillerdir. Hakimlerin maaşları da aynı olmasına rağmen Varşova yaşam masrafları en yüksek maliyetli olan yerdir. Bu arada hakimler kendi memleketinde de çalışabilirler. Varşovadaki mahkemeler uzun yıllar boyunca çok kötü koşullarda çalışıyordu. Aynı zamanda görülen dava sayısı da en fazla ve en karışıklıydı.

Adalet Bakanlığı delegasyon talepleri karşılanmadığı ve hakimler Varşovada kalmak istemedikleri için Ulusal Mahkeme Kuruluna şikayetlerde bulunmaktadır. Varşovadaki lojmanlarda da sadece Yüksek Mahkeme üyeleri ile üst (Yüksek) İdare Mahkemesi hakimleri oturmaktadırlar. Mahkemenin yanında odalar şeklinde lojmanlar olup ayrıca lojmanlarda bulunmamaktadır. Hakimlerin ev kredileri için

özel bir fon bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı bünyesindeki bu fondan kredi talep edilebilmektedir. Buradan çok uygun şartlarda kredi verilmektedir. Bankalardaki faizlerin altında enflasyon oranında artışlar olmaktadır. Fondaki paralar mevcut ekonomik duruma bağlıdır.

Polonyadaki hukuk fakültelerinde eğitim süresi 5 yıldır.

Asliye mahkemesi ataması için masterle birlikte hukuk fakültesi bitirilmesinin ardından hakim olmak isteyen kişi Ulusal Mahkeme ve Savcılık Okuluna girip oradaki eğitimi tamamlamak ve sonunda yapılan sınavı geçmek zorundadır. Bu eğitimin süresi de 5 yıldır. Hakim ve Savcılık Okulu Krokowdadır. Buradaki eğitim 3 aşamalıdır. 1 yıl boyunca genel bir eğitim yapılır. Bu süre içinde sınavlar ve hazırlanan rapor, tezlerle ilgili puan toplanmaktadır. En fazla puan alanlar hakim bölümünde devam etmek için başvuru yapabiliyorlar. Daha az puan alanlar ise savcı eğitimine devam edebiliyorlar. Bir başka ifadeyle, bir yıl içinde başvuranların yarısının eğitimi 1 yıl sonunda sona ermektedir. Zira, hakimlerin atanacağı yerler sınırlı olduğundan, hakim ve savcı olarak okula devam etmek isteyenlere ayrılan kontenjan daha azdır. Okula her katılan hakimlik ve savcılık bölümüne gidemiyor. Daha az puan alanlar ya hakim asistanı yada katip gibi çalışıyorlar. Hakim asistanları 6 yıl çalıştıktan sonra hakimlik sınavını kazanarak hakimliğe atanabiliyorlar. Bu şekilde kazanan kişiler Hakimlik Okulunda 2,5 sene daha eğitim görüyorlar ve hakimlik sınavını kazanıyorlar. Bu kişilerin yine de 1 yıl asistan olarak çalışmaları gerekiyor. 5,5 sene çalıştıktan sonra bir hakim görevine başvurabiliyorlar. Bu da tek yol değildir. Ayrıca savcılar, noterler, avukatlar, hukuk müşavirleri de hakim olabilirler. Bunun için 3 yıllık pratik çalışma gerekiyor. Dolayısıyla uygun bölümde eğitimi tamamlamalı ve açılan sınavları da kazanmalıdır.

Polonyada en alt derece hakimi asgari 29 yaşında olmalıdır. Pratikte bu yaş 32-35 arasında değişmektedir. idare mahkemesi hakimi olmak için ise 35 yaşında olmak gerekiyor.

III. Ulusal Savcılık Kurulu

Ulusal Savcılık Kurulu, 09 Ekim 2009 da Kanunla kurulmuştur. Bu Yasa ile Polonyadaki Adalet Bakanlığı görevi ile Genel Savcı görevleri ayrılmıştır. Bu Yasa ile uygulama kuvveti ile savcılık tamamen

ayrılmıştır. Polonyada savcılara bağımsız olma imkanı getirildi. Hiçbir savcının mesleki kararları ve çalışmalarıyla ilgili bir etki olmuyor. Savcılarının üstünde çalışanların yöneticilerin yetkisi ve kapsamı da açık net olarak kanunlarla belirtilmiştir.

Savcılık kurumunu denetleyen organ ise Ulusal Savcılık Kuruludur. Polonya Ulusal Savcılık Kurulu 25 üyeden oluşmaktadır. 17 üye seçimle savcılar arasından, 4 üye parlamentodan, 2 üye senatodan seçilmekte olup Genel Savcı ile Adalet Bakanı ise kurulun doğal üyesidir.

Parlamento ve senatodan temsilcilerin olması aslında çok istenilen bir şeydir. Bu sayede parlamenterle ve senatörler savcılık müessesesinin işleyişine ve sorunlarına iştirak ediyorlar. Yönetim Kurulu bağımsızdır. Bütün kararlar gizli oylamalarla veriliyor. Bu açıdan millevetkilliklerinin bir anlamda kurul üzerinde etkisi olabilir ancak bu durum hiçbir şekilde kurulun savcı olan üyeleri üzerinde herhangi bir tehlike arz etmeyecektir. Tam tersine prestijini artırıyor. Bazı Yasaların parlamentoda görüşülmesinde olumlu katkıları ve fayladaları olmaktadır.

Genel Savcı, Ulusal Savcılık Kurulu tarafından getirilen öneri doğrultusunda Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Yükselmeler mesleki yarışmalarla olmaktadır. Bu yarışmalarda kazananı belirleyen ise Ulusal Savcılık Kuruludur. Genel Savcıya savcı adayları atama için önerilmektedir. Ayrıca Ulusal Savcılık Kurulu emekli olacak savcılarının emeklilik işlemlerini yapmaktadır. Savcılarının sağlık durumları onların mesleki aktifliğini engelliyorsa bu konuda Ulusal Savcılık Kurulu karar verir.

Polonya Ulusal Savcılık Kurulu üyelikleri dönemseldir ve belli süre için seçilmektedir. Hiç bir savcı kendi görevinden Ulusal Savcılık Kurulu izni olmadan almamaz. Ayrıca Ulusal Savcılık Kurulu tarafından savcılarını bağlayan Etik Yönetmeliği kabul edilmiştir. Ulusal Savcılık Kurulu bu Yönetmelik hükümlerini uygular ve uygulanmasını denetler.

Ulusal Savcılık Kuruluyula ilgili mevzuatta örnek alınan ülke ise Fransadır. Fakat Fransadaki savcılar büyük oranda Cumhurbaşkanı bağıdırlar. Almanyada da savcılar Polanyadaki kadar bağımsız değildirler.

Atamalarda da yönetimde de Genel Savcı yetkilidir.

Polonyada 4483 sayılı yasa benzeri, memurların yargılanması öncesinde soruşturma izni alınması gibi bir müessese bulunmamaktadır. Polonyada savcı resen muhakemeyi başlatmak zorundadır. Ancak milletvekilleri, senato üyeleri ile hakim ve savcılar bu konuda koruma altındadır. Bu kişiler hakkında soruşturma başlatılması, önceden verilen izne tabidir. Parlamento ve senato üyeleri için parlamento ve senato, hakim ve savcılar için ise disiplin mahkemesi kararları lazımdır. Normal kamu görevlileri için böyle bir yol bulunmamaktadır.

Ceza Muhakemeleri Kanunu ile ilgili olarak soruşturmayı sürdüren kişi savcıdır. Soruşturmayı yürütme işini de polise yaptırabilir. Delege edebilir. Polis yaptığı bütün işlemler için savcıya karşı sorumludur. Eğer polis memuru savcının emrini yapmazsa o polisin amirinden disiplin soruşturması açılması istenebilir. Sırf savcılığa bağlı bir adli kolluk (polis) kuvveti bulunmamaktadır.

Polonyada değişik konularda uzman olan bilirkişi birlikleri vardır. Meskeki birlikler. (Örnek:Trafik ile ilgili bilirkişiler) Bu birlikler Adalet Bakanlığına bağlı değildirler. Ayrıca Krokow Mahkeme Expertizi Enstitüsü bulunuyor. Bu enstitü Adalet Bakanlığına bağlıdır. O enstitüde değişik alanlarda uzman olan kişiler de çalışmaktadır. Bu bilirkişiler de savcılık için görüş hazırlamaktadır. Ayrıca Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan Adli Tıp birimleri de vardır. Bu birimlerde patoloji vs konularda uzman doktorlar çalıştırılmaktadır.

IV. Yüksek Mahkeme

Yüksek Mahkeme ülkemizdeki Yargıtay'a eş değer bir kurumdur. 90 Yüksek Mahkeme üyesi kontenjanı bulunmakla birlikte heyetimizin ziyareti sırasında mevcut üye sayısı 86 idi.

Yüksek Mahkeme hakimlerinin ataması konusu ise; Hakimlerin görev yaptığı (bölümde) yerlerde yaş, ölüm, vs gibi nedenlerle bir boşalma olduğu zaman boşalan bu yer (Resmi Gazete) Yasalar Defterinde ilan ediliyor. 1 aylık bir başvuru süresi sonunda aranan nitelikleri taşıyan adaylar bu yer için başvurularını yapıyor. Aslında adaylar çoğunlukla şahsi davetiye beklediği için çok sayıda başvuru olmayabilmektedir. Adayların başvurusundan sonra 4 aşamalı bir seçim yapmaktadır. Birinci Daire bünyesinde işlemleri tamamlanan aday bu daire toplantısına çağrılarak, hakimlerden oluşan heyet tarafından mülakata alınıyor.

Toplantıda bulunan hakimlerce adaya soru sorulabiliyor. Gizli oylama yoluyla bir değerlendirme yapılıyor. Bu oylama sadece bir değerlendirme niteliğinde ve herhangi bir bağlayıcılığı bulunmuyor. Yüksek Mahkeme Başkanı o toplantıda yer alan hakimlerden birisini raportör olarak görevlendiriyor. O kişi adayın mesleki tecrübesini değerlendiriyor. Daha sonraki etapta Yüksek Mahkemede bir görüşme toplantı oluyor ve Yüksek Mahkeme hakimlerince Polonya Ulusal Mahkeme Kuruluna sunulmak üzere adaylar belirleniyor ve gizli oylama ile lehine daha fazla oy alan adaylar geçiyor. Bu adaylardan Ulusal Mahkeme Kuruluna genellikle her boş yer için 1 aday sunulmakta olup, çok nadiren bir boş yer için 2 aday sunulabilmektedir. Burada tek aday sunum ile Ulusal Mahkeme Kuruluna da bir tercih hakkı da bırakılmıyor. 3. aşamada Ulusal Mahkeme Kurulunda adayı veya adayların değerlendirilmesi yapılarak Cumhurbaşkanına sunup sunmama konusunda karar veriliyor. Sonrasında kendisine sunulan isim Cumhurbaşkanı atanıyor. Şu ana kadar sunulan hiç bir aday gerek Cumhurbaşkanı tarafından gerekse Ulusal Mahkeme Kurulundan dönmemiştir. Zaten böyle bir hakları da yoktur. Cumhurbaşkanı tarafından törenle o hakime cübbesi giydirilmektedir.

Yüksek Mahkeme Birinci Başkanının atamasına gelince; bütün Yüksek Mahkeme hakimleri tüm Yüksek Mahkeme üyeleri içinden 2 kişiyi başkan adayları olarak gösterebilirler. Gösterilen adayları oy sayısına bakılmaksızın oluşan listede adı geçen bütün isimler birinci başkanlık için başvurabiliyor. Toplantı başkanı gösterilen adaylara aday olmayı kabul edip etmediklerini sorar. Adaylığı kabul edenler arasında tüm üyelerin katılımı ile yeniden 2 oylama yapılır. En fazla oyu alan 2 aday Cumhurbaşkanına sunuluyor. Cumhurbaşkanı bu iki aday arasından birinci başkan seçiyor. Bu iki adayın aldığı oy sayısı (seçim sırasında) Cumhurbaşkanını bağlamaz. Cumhurbaşkanı daha az oy alan kişiyi de birinci başkan olarak seçebilir. Birinci başkanın çalışma (görev) süresi 6 yıldır. Görev süresi dolan kişi yeniden seçilebilir. Azami çalışma süresi ise, hakimlerde 70 yaşır. Seçilme yaşıyla ilgili olarak ise bir alt yaş sınırı bulunmamaktadır. Polonya Hukuk Sisteminde hakim olarak atanabilmek için alt yaş sınırı 29 iken, Yüksek Mahkemeye üye seçilebilmek için herhangi bir alt yaş sınırı bulunmamakla birlikte genellikle 40 yaşının altında kimse Yüksek Mahkeme üyesi olarak seçilmemektedir. Şu anda Yüksek Mahkemede 50 yaşın altında bir kaç kişi bulunmaktadır.

Yüksek Mahkeme Başkanı aynı zamanda Hakimler Kurulunun da (Ulusal Mahkeme Kurulu) doğal üyesidir. Yüksek Mahkeme üyeleri kendi aralarında da Hakimler Kuruluna (Ulusal Mahkeme Kuruluna) 2 üye daha seçmektedirler. 25 kişilik kurulda Yüksek Mahkemeden toplam 3 üye bulunmaktadır.

Yüksek Mahkemede 4 ayrı daire bulunmaktadır.

1- Medeni Dairesi

2- Ceza Dairesi

3- Sosyal Güvenlik ve Çalışma Dairesi

4- Askeri Daire

Yüksek Mahkemenin ana görevi Polonyadaki hukukun bütünlüğünü, birliğini sağlamaktır. Bu görevi de Umumi ve Askeri Mahkemeleri denetleyerek yerine getirmektedir.

Polonya yargısında en temel mahkemeler asliye mahkemeleridir. Asliye mahkemeleri tüm ülke çapında toplam 315 adettir. Bu mahkemelerde temel medeni ve ceza davalarına bakmaktadır.

Ayrıca 43 adet bölge mahkemeleri vardır. Bölge mahkemeleri asliye mahkemelerine göre daha ciddi davalarına bakmakta olup, ayrıca asliye mahkemelerinde verilen bazı kararları incelemektedirler. (Bizim sistemimizdeki ağır ceza mahkemelerine benzetilebilir.)

Polonyada 11 adet temyiz mahkemesi bulunmaktadır. (istinaf mahkemelerine benzemektedir.)

Polonyada 3 aşamalı (asliye - bölge - temyiz mahkemeleri) ve 2 dereceli bir mahkeme sistemi bulunmaktadır.

11 temyiz mahkemesi bulunuyor olması nedeniyle her mahkeme bünyesinden farklı kararlar çıkma tehlikesi bulunmaktadır. Zira, 11 temyiz mahkemesi bazı davalarda kesin kararlar vermektedir. Oysa aynı uyuşmazlığa aynı kural uygulanmalıdır. 11 adet temyiz mahkemesinin kararları Yüksek Mahkemeye gelmektedir.

Polonyada 6 adet askeri mahkeme ve 2 bölge askeri mahkemesi vardır.

Ayrıca 16 il idare mahkemesi vardır. Bu mahkemelerin Yüksek

Mahkeme ile ilgisi yoktur. Bu mahkeme kararlarına karşı Yüksek İdare Mahkemesine (Danıştay gibi) başvurulmaktadır.

İdare mahkemeleri ile umumi mahkemeler arasındaki görev uyuşmazlıklarında çözüm mekanizması için ayrıca bir Uyuşmazlık Mahkemesi gibi bir mahkeme bulunmamaktadır. İdare Mahkemesi bir davada kendini görevsiz görmesi halinde bu karar uyarınca artık umumi mahkeme (adli yargı yeri) o uyuşmazlığı çözecektir.

Yüksek Mahkeme önüne gelen 2 çeşit temyiz istemi bulunmaktadır. Bunlar, karar iptali ve temyizidir. Yüksek Mahkemenin ana görevi verilen kararların hukuka uygunluğunun denetimi ve hukuka uygun olmayan kararların anılan mahkemesine iadesidir. Bunun dışında, mahkemelerin hukuki değerlendirme olan standart dışı kararlar da vermesi gerekebilir. İlk derece mahkemenin önemli şüpheleri varsa o zaman Yüksek Mahkemeden hukuki soru sorabilir. Yüksek Mahkemeye yapılan bu soru cevabına ilişkin değerlendirme soru sorulan dava için bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Bazı davalarda ise değerlendirmeler bağlayıcı olmasa da Yüksek Mahkemenin otoritesi nazara alınarak uyuşmazlığa uygulanmaktadır.

Yüksek Mahkemede heyetler genellikle 3 kişiden oluşmaktadır. Bu heyetler hem iptal kararı vermekte hem de mahkemeden gelen sorulara cevaplar vermektedir. 3 kişilik heyetin davanın karışık olması ve karar verememesi durumunda, dava 7 kişilik heyete sunulabilir. 7 kişilik heyetin verdiği karara “ Hukuki Kural Statüsü” verilebilir. O zaman bu karar Yüksek Mahkemenin bütün heyetlerini bağlamaktadır. Eğer Yüksek Mahkeme böyle bir hukuki kuralı uygulamaktan vazgeçmek isterse bu görüşünü heyetin tamamına sunmak zorundadır.

Yüksek Mahkemenin bu görevler dışında başka görevleri de vardır. Bunlar;

- Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin itirazları değerlendirmek
- Avrupa Parlamentosu seçimleriyle ilgili itirazları değerlendirmek
- Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinin geçerliliğine karar vermek
- Referandumların geçerliliğine ve seçimlerine ilişki kararlar vermek

Yasa kurma konusunda da yetkileri vardır. Yasalar ve diğer tasarıların değerlendirme çalışmalarına katılır veya görüş bildirir. Buradaki görüşler bağlayıcı nitelikte olmayıp talep edilmesi halinde verilmektedir.

Yüksek Mahkeme siyasi irade olan hükümetten tamamen bağımsız ve ayrıdır. Diğer mahkemeler Adalet Bakanlığına tabi ve hükümete bağlı iken Yüksek Mahkemenin böyle bir bağıllığı bulunmamaktadır. Yüksek Mahkeme her yıl kendi bütçesini hazırlayıp Parlamento'ya sunar ve hükümet bunda herhangi bir değişiklik yapamaz, değiştiremez. Bütçenin ifasında da Yüksek Mahkeme tamamen bağımsızdır. Bütçenin ifasında Birinci Başkanın yetkileri Finans (Maliye) Bakanının yetkilerine eşittir. Yüksek Mahkemeyle siyasi iktidarın etkileşimi sadece bütçenin parlamentoda kabulü aşamasında olur. Bütçeye karışılmasa da parlamentonun onayı ile çıkmaktadır.

Yüksek Mahkeme üzerinde uygulayıcı güç olarak hükümetin etkisi olmamasına rağmen Cumhurbaşkanı'nın etkisi bulunmaktadır. Zira, Cumhurbaşkanı, gerek Yüksek Mahkeme üyelerini gerekse diğer tüm hakimlerin atamalarını yapmaktadır. Yüksek Mahkemenin birinci başkanı ve diğer başkanlar da Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir.

Yüksek Mahkeme, ilk derece mahkeme kararını iptal ederse, Yüksek Mahkeme kararı geçerlidir, bağlayıcıdır. Yani bu karara karşı direnilemez. Karar iptali (bozma) çıktıktan sonra dosya (dava) aynı hakim veya heyet yerine başka bir hakim veya heyet tarafından görüşülür. Yüksek Mahkeme kararı sorgulanamaz. Aksi durum hakim için disiplin muhakemesinin başlangıç nedeni olabilir. Yüksek Mahkemece verilen kararının aynısının verilmesi gerekir.

Umumi mahkeme kararı için hakimlere Yüksek Mahkemece herhangi bir not düzenleme söz konusu değildir. Yüksek Mahkemenin herhangi bir not şeklinde düzenlemeye gitmesi de mahkemelerin bağımsızlığı açısından bir tehlike oluşturacaktır. Eğer çok ciddi bir ihlal varsa böyle bir müessese düşünülebilir. Ancak pratikte böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Yüksek Mahkemede, davaların ortalama karara bağlanma süreleri ceza dairelerinde 6 ay iken, medeni dairelerinde 10 ay kadardır. Ortalama olarak yılda 10000 dava görülmekte olup, bu davaların 6000 tanesi iptal davası iken, 2000 civarı medeni davalardan oluşmaktadır.

Ceza infazı askıya alınan kararlar ve idari / adli para cezası kararları için iptal istemiyle Yüksek Mahkemeye başvurulamaz. Beraat ya da mahkumiyet kararı verildiği takdirde iptal için başvuru yapılabilir.

Adalet Bakanlığı denetim yetkisi asliye mahkemeleri, bölge mahkemeleri ve temyiz mahkemelerini de kapsamaktadır. Denetimin kapsamı, organizasyon ve idari işlemlerle ilgilidir. Binalarla ilgili işlemlerle ilgilidir. Ama Adalet Bakanlığının mahkemelere karşı bir çok yetkisi de bulunmaktadır. Yargılama faaliyetlerinin yürütülmesi, adaletin uygulanmasıyla ilgili faaliyetleri denetleyebilir ama kesinlikle karar verilmesine ve ne tür karar verilmesi gerektiğine karışamaz. Mahkeme heyetinin karar verme denetimi Adalet Bakanlığının 100 kişilik hakim-müfettiş grubunca yapılmaktadır. Bu hakimler, Adalet Bakanlığı adına gezerek Mahkemeleri denetlemektedir. Polonyada dosya inceleme ve denetleme konusu güncel bir sorundur.

Adalet Bakanlığı çıkaracağı bir kararnameyle kendisine dosyaların gönderilmesini talep edebilir. Sorun şudur ki, yasal izin varsa bu şekilde dosya talep edilebilir. Bu durum nadiren görülmektedir. Adalet Bakanlığı umumi mahkeme hakimlerine karşı disiplinsizlik işlemi nedeniyle soruşturma açabiliyor. Disiplinsizlik nedeniyle soruşturma açabilmek için dava dosyasına bakılması gerekmektedir. AİHM bir şikayet yönlendirildiğinde, şikayet başvurusu olduğunda Adalet Bakanlığı ülke adına görüş bildirebilir. Bu durumda da Adalet Bakanlığının dosya talep etme hakkı bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı kesinlikle muhakemeye müdahale edemez ve gönderilmesi uygun görülmeyen dava dosyasını talep edemez.

Hakim maaşlarının belirlenmesinde kat sayı uygulaması vardır. Kıdeme göre de bu maaş miktarı değişmektedir. Yüksek Yargı Başkanlarının ek ödemeleri ile Yüksek Mahkeme çalışanlarına %15 civarında ek ödeme yapılmaktadır. Ortalama maaş miktarları 1600 ile 4700 Euro arasında değişmektedir.

Yüksek Mahkeme, asliye mahkemeleri ve bölge mahkemeleri hakimlerinin görevleriyle ilgili işledikleri suçlarda ilk derece mahkemesi sıfatına haiz değildir. Bu mahkeme hakimlerinin suçlarında ilk derece mahkemesi temyiz mahkemeleridir. Temyiz mahkemelerinde görev yapan hakimlerin görevleriyle ilgili işledikleri suçlarda ise, ilk derece mahkemesi Yüksek Mahkemedir. Bir başka ifadeyle, asliye heyetinde-

ki bir hakim göreviyle ilgili bir suç işlerse bunu çalıştığı yerdeki mahkeme yerine uygun olan temyiz mahkemesi görecektir. Eğer, bölge mahkemesi hakimi suç işlerse o takdirde, yine temyiz mahkemesi bu davada ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılamayı yapacaktır. Eğer temyiz mahkemesi üyesi suç işlerse bu takdirde Yüksek Mahkeme tarafından ya da Yüksek Mahkemenin görevlendireceği bir başka temyiz mahkemesi tarafından yargılama yapılabilir. Yüksek Mahkemenin bu suçlarla ilgili uyuşmazlıklara bakacak heyeti kura sonucu oluşturulur. Bu durumu Yüksek Mahkeme Başkanı organize eder. Çekilişle belirlenen heyetlere mahkeme başkanları katılmazlar. Yüksek Mahkeme üyelerinin disiplinsizlikle ilgili suçlarında yine ilk derece de ikinci derecede yargılama Yüksek Mahkemede yapılmaktadır. Bunlara 7 kişilik heyet bakmaktadır. 1990 yılından beri bu sistem bulunmakla birlikte herhangi bir Yüksek Mahkeme hakimi için böyle bir işleyiş ve suç isnadı ile karşılaşılmamıştır.

V. Bölge Mahkemeleri

Polonya yargı sisteminde adli yargı yerleri; asliye mahkemeleri, bölge mahkemeleri, temyiz mahkemeleri ve Yüksek Mahkemeden oluşmaktadır. Öğrenim amacıyla gelen öğrenciler dahil nüfusu yaklaşık 1 milyonu bulan Polonya'nın eski başkenti olan Wroslow'daki bölge mahkemesi bünyesinde 10 asliye mahkemesi vardır ve bağlı olduğu yer Wroslow Temyiz Mahkemesidir. Wroslow Temyiz Mahkemesi bünyesinde ise 5 adet bölge mahkemesi bulunmaktadır. Bu bölge mahkemelerinin en büyüğü Wroslow Bölge Mahkemesidir. Wroslow'da 3 asliye mahkemesi ve etrafında 7 tane ufak asliye mahkemesi vardır. Wroslow Bölge Mahkemesi bünyesinde 10 Asliye Mahkemesinde 400 hakim bulunmakta tüm çalışanların sayısı ise, 2000'e yakındır. 1997 yılında sel felaketinde bütün arşivleri su başmış ve 140.000 tapu su altında kalmıştır. Bu olay elektronik sisteme geçişi hızlandırmıştır. Hemen hemen tapuların tamamı elektronik sisteme taşınmıştır.

Bölge savcısı tarafından verilen bilgilere göre, Polonyadaki savcılık yapısında son 20 yıldır reform içindedir. İlk değişiklik 1989 yılında oldu. Bu değişikliğin nedeni ise, siyasi sistemin değişmesiydi. O zaman başsavcılık görevi kaldırıldı. Genel Savcılık görevi Adalet Bakanı tarafından yürütülüyordu ve 20 yıl bu sistem uygulandı. Ada-

let Bakanının Genel Savcı olması nedeniyle siyasetten etkilendiğinden bahisle şikayetler çoğalmaya başlamıştı. Bunun sonunda 31 Mart 2010 tarihinde bu iki fonksiyon birbirinden ayrıldı. Bir başka deyişle, Adalet Bakanlığı görevi ile Genel Savcılık görevleri ayrıldı. O zamandan beri Polonya Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilen Genel Savcı, savcılığın başında durmaktadır. Genel Savcı için adaylar Cumhurbaşkanlığına Ulusal Mahkeme Kurulunca öneriliyor. Ayrıca Ulusal Savcılar Kurulunca da öneriliyor. Bu iki organ işbirliği için aday belirlemesi yapıyor. Genel Savcı 1 kereliğine 6 yıllığına Cumhurbaşkanı tarafından seçiliyor. Genel Savcı bünyesinde umumi savcılar, askeri savcılar ve Milli Hatıra Enstitüsü savcıları bulunmaktadır.

Savcılık sistemi kuralları 1985 tarihli bir Yasada belirlenmiş ve zaman zaman bu yasada değişikliklere gidilmiştir. Bu Yasa halen yürürlüktedir. Polonyadaki savcılık bir Anayasal organ değildir. Savcılıkla ilgili bütün kurallar yasada ve kararnamelerde belirtilmiştir.

Savcılığın genel sistemdeki yeri hukuka uygunluğun korunması ve işlenen suçların soruşturulmasıdır.

Organizasyon şemasında en altta asliye savcılıkları vardır. Bunlar 357 tanedir. Bölge savcılıkları 45 tanedir. Temyiz savcılığı ise 11 adettir. Savcılığa gelen davaların %95'i asliye savcılığında görülmektedir. Bu davaların sayısı ise yılda 1.1-1.2 milyon arasındadır. Bu davalardan 400 bini mahkemelere iddianame olarak sunulmaktadır. Bu davalardan sadece %2'sinde beraat kararı çıkmaktadır. Ülke genelinde yaklaşık 6000 savcı ile 7000 yedek savcı bulunmaktadır. Krokowdaki Ulusal Mahkeme ve Savcılık Eğitimi Okulunda savcılık ve savcı yedekliği eğitimi alınmaktadır.

Yasaya göre temyiz savcılığı bünyesinde en az 2 tane bölge savcılığı bulunması gereklidir. Buradaki temyiz savcılığı bünyesine ise 5 bölge savcılığı vardır. Wroskow bölgesi toplam 60.000 dava ile uğraşmaktadır. Temyize gelen dava sayısı ise 15.000 civarındadır.

Milli Hatıra Enstitüsü ayrı bir kuruluştur. Çok özel davalarla uğraşmaktadır. Geçmişte Polonya Milleti aleyhine işlenen suçlarla ilgili davalarla ilgilenir. O zamanki Devlet organlarınca işlenen suçlar dahil olmak üzere savaş suçları da vardır. Kominist sistemde işlenen suçlar da burada araştırılıyor.

Polonyada savcılar zorunluluk olmamasına rağmen bütün duruşmalara katılıyor. Ancak özellikle ceza davalarında hazır bulunmak zorundadırlar.

Yedek savcılar, savcı yetkisine sahip ama tam olarak bağımsız değildirler. İş yapabilmeleri için savcıların kabulü gerekmektedir. Mahkemelerde yedek hakim olamaz. Ama savcılıkta önce yedek savcı sonra savcı olunuyor. Bunlar stajyerlerden farklı olarak bir karar verebiliyorlar. Hukuk fakültesi mezunudurlar. Daha önceleri hakim yardımcılığı görevi de vardı. Bunları bakan seçiyordu. Şuanda o da yoktur. Eğer Yüksek Mahkemede görülen bir ceza davası varsa o zaman duruşmaya bir savcı katılıyor ama o mahkeme bünyesinde bir savcı değildir.

Savcı ceza soruşturmasına yürüten organdır. Ama sadece mahkeme öncesi safhada yetkilidir. Davalı mahkemeye girdiğinde savcıda mahkemeye taraf oluyor. Karar verme yetkisi yok. (Mahkemeleri ve duruşma salonlarını gezerken dışarıda bekleyen cübbeli beyefendinin kim olduğunu sorduğumuzda kendisinin görülecek olan davada savcı olduğunu öğrendik. Savcılar da davalılar gibi duruşması sırasının gelmesini bekliyor ve ülkemizin aksine hakim yanarda kürsüde oturma yerine sanığın karşısında oturuyorlar.) Bölge Mahkemeleri daha ciddi davaların görüldüğü mahkemelerdir. Mesela adam öldürme, gasp, iktisadi dolandırıcılık, ticari davalar vs.

Muhakemelerin Elektronik Sisteme dönüştürülme çabaları Polonyada vardır. 1997 yılında bölge bünyesinde 11 toplamda ise 25 PC var iken ve daktilolarla çalışılmakta iken 2012 yılında Bölge bünyesinde 696 PC ve 19 server toplamda ise 2543 PC, 83 server vardır. Şuanda cihaz ve ekipman sorunu yoktur. İç belge dolaşımı bunlarla olmaktadır. İnternet sayfaları örnek alınarak iş ağı oluşturulmaktadır. Mahkemelerin yapısıyla ilgili temel bilgiler internet sayfasında vardır. İletişim bilgileri vardır. Elektronik posta adresleri vs var ve kullanılıyor. Dışarıdan mahkemenin iç ağına erişim yoktur.

Bilirkişiler uzman olduğundan ve çok nadir bulunduğundan dosyayı bilirkişiye gönderen mahkemenin bilirkişi görüşü için çok beklemesi gerekebilir. Mahkeme bilirkişi arası iletişim de PC aracılığıyla oluyor. Bilirkişinin raporunu hazırlayıcı tarihleri belirliyor. Bilirkişi mazeretleri (hasta, tatilde vs) bildiriyor.

Mahkeme başkanının görevi mahkemeyi yönetmektir. Mahkeme ile ilgili iş bölümüyle ilgili yeni bir karar alındığında bu internet sayfasında görülüyor ve kullanıcıya yeni karar uyarısı veriliyor. Mahkeme kararları da PC'ye atılabiliyor. Ayrıca yeni bir sisteme geçiliyor. Bütün mahkemelerde verilen kararlar burada yayımlanarak sadece muhakemenin tarafları için özel bilgileri içeren kararlar dışında tüm kararların yayımlanması düşünülüyor. Gizli olanlar ve hakim tarafından yayınlanmaması gerektiği düşünülen kararlarda yayınlanmayacak. Örneğin: Boşanma davaları yayınlanmayacak, küçüklerle ilgili davalar mağdur kişiyle ilgili hakim kararı olanlar yayınlanmayacaktır. Burada kişisel bilgilerin ifşa tehlikesi bulunmamaktadır. Kararlardan da kişisel bilgiler çıkartılacak taraflarda bu kararlara ulaşabilecektir. Polonyadaki mahkemelerin internet sayfaları içinde Wroslow birincilik ödülü aldı.

Polonyadaki müfettişler açıkta alkol alamaz. Devlet organlarında ayrıcalık isteyemez. Finans açısından borçları çok olmamalıdır. İş dışında başka faaliyette bulunamaz. Her yıl malvarlığı beyanı vermelidir.

Disiplin mahkemeleri, hakimlere ceza vermektedir. 1. derecede bu yer temyiz mahkemesidir. Ceza Muhakemeleri Kanununa göre davranılmaktadır. Mahkeme heyetinde mahkeme başkanınca seçilen 3 hakim bulunmaktadır. Disiplin suçu nedeniyle yargılanan hakim ceza muhakemesinde tanınan bütün haklara sahiptir. Müdafî tayin edilebilir. Başka bir hakimde o hakime müdafî olabilir. 1 derece mahkeme kararına itiraz Yüksek Mahkemeye yapılır. Sadece yargılanan hakim değil ayrıca disiplin sözcüsü Ulusal Mahkeme Kurulu ve Adalet Bakanı da bu itiraz yoluna başvurabilir. Hakimlerin hayat alanında ayrıcalığı ve önceliği yoktur. Extra bir indirim de olamaz.

Hakimlerin bir takım korunma ve dokunulmazlıkları vardır. Resmi ve maddi dokunulmazlıkları vardır. Resmi dokunulmazlık, eğer disiplin mahkemesi izin vermezse hakimin cezai sorumluluğu yoktur. Eğer bu dokunulmazlık kaldırılmazsa hakim hakkında savcı soruşturma yapmaz. Maddi dokunulmazlık ise, sadece kabahatler ile ilgilidir. Trafik suçu bir kabahat olabilir ve bu dokunulmazlık esas böyle hafif suçlarla ilgili maddi sorumluluk olmamasıdır. Ancak bu suçun işlenmesi hakimliğe uygun düşmeyeceğinden ayrıca disiplin sorumluluğu gündeme gelebilir ve bu hakim olan kişi için bu daha ağır neticeler doğuran bir cezadır.

VI. Yüksek İdare Mahkemesi

Polonya Yüksek İdare Mahkemesi bizim sistemimizdeki Danıştay'a eşdeğer bir kurumdur. Polonya idari yargılamasında 16 il idare mahkemesi ve bunların üzerinde Yüksek İdare Mahkemesi bulunmaktadır.

Polonya Adalet Sistemi Anayasada düzenlenmiştir. Anayasaya göre, İdare Mahkemeleri idarelerin faaliyetlerini denetlemektedir. Avrupada Avusturya, Almanya eyaletlerinde bu sistem vardır. Bu durum Polonya 1918'de özgür kaldığında Alman Hukuk düşüncesinin etkisi altında kalmasından kaynaklanmaktadır. Türkiyede ise yapılan Fransız sistemine göredir.

Sistemde İdare Mahkemesi devreye ne zaman girmektedir? Polonyada Genel İdari Usul Yasası bulunmaktadır. Örneğin, bir ev yapılmak isteniyor. Bunun için devletin ilgili birimine başvuru gerekiyor. İzin için gereken şartları taşıması gerekiyor. Başvurulan organ inşaat izni vermeyi reddederse bunu başvuran kabul etmezse bir üst derece organa şikayetle birlikte bir başvuru (zorunlu idari başvuru) yapılır. Bu aşamada ülkenin idare organları karşısında idari işlem süreci bitiyor. 2 dereceli mahkeme yolu açılıyor. O zaman ilk derece mahkemesi olan idare mahkemesine şikayet başvurusuna gidiliyor. (Burada ilgili işlem dosyasıyla birlikte İdare Mahkemesine başvuruyu idare yapıyor) İl İdare Mahkemesinin uyuşmazlık hakkında verdiği karardan memnun kalınmadığı takdirde bu karara karşı da Yüksek İdare Mahkemesine başvuru yapılıyor. Şunu da belirtiyim ki, Polonyada idari davaların çoğu mahkeme öncesi aşamalarda bitmektedir. Sadece çok karmaşık olan davalar en zor olanları mahkeme önüne gelmektedir.

Polonyada 1 yıl içinde yaklaşık olarak ilk derece organlarda 18 milyon civarında karar verilmektedir. (Bu sayı ile kastedilen idarelerce tesis edilen tüm işlemlerdir.) Bu 18 milyon başvuru ve / veya kararın 600-800 bin civarındaki ise üst idari makama zorunlu idari başvuru yoluyla gitmektedir. Bu sayının ise İdare Mahkemesi önüne gelen dava sayısı 80.000 civarındadır. Bu davalardan Yüksek İdare Mahkemesi önüne gelen iş sayısı ise 30000 civarındadır, Yüksek İdare Mahkemesi önüne gelmeden önce gerek idari organ aşamasında gerekse idare mahkemesi aşamasında uyuşmazlıkların büyük bölümü çözümlenmektedir.

Polonya idari yargı sisteminde ilk derece mahkemesi il idare mahkemesidir. 16 tane il idare mahkemesi vardır. Bunlarda karar veren 600 il idare mahkemesi hakimi bulunmaktadır. Bu hakimlerin statüsü ise umumi mahkeme sisteminde temyiz mahkemesi hakimlerine denktirler. İl idare mahkemesi hakimlerinin maaşları da temyiz mahkemesi hakimlerinin maaşlarıyla aynıdır.

İl idare mahkemesi hakimi olabilmek için;

- 35 yaşından büyük,
- Hukuk fakültesi mezunu,
- İdare mahkemesi dışında başka bir hukuki meslekte (hukuk müşavirliği, savcılık, asliye veya bölge hakimliği, avukatlık vs) en az 8 sene çalışmış olmak gerekmektedir.

İl idare mahkemeleri hakimlerinin mesleki tecrübeleri farklıdır. Süreleri ve öz geçmişleri de farklıdır. İl idare mahkemeleri hakimleri, avukatlar, hukuk müşavirleri, noterler, savcılar, devlet idaresindeki yüksek düzeyde çalışanlar Polonyadaki hukuk fakültesi profesörleri arasından seçilmektedir. İdare Mahkemesi atamalarında da, seçilmelerinde de adli yargı sistemine benzer bir sistem vardır. Boş olan yerler Resmi Gazetede ilan edildikten sonra başvurular alınır. Adaylar incelendikten sonra Ulusal Mahkeme Kuruluna sunulur. Ulusal Mahkeme Kurulu da uygun göreceği aday/adayları Cumhurbaşkanına önerir ve Cumhurbaşkanınca ataması yapılır. Polonyada bütün hakimlerin atanma usulleri aynıdır.

Yüksek Mahkemede üye kadrosu 105'tir ve 105 üyenin görev yapması gerekir. Ancak bu rakam hiç bir zaman tam 105 olamaz. Sürekli olarak hakimlerden emekli olanlar vs nedenlerle devamlı bir eksilme ve devamlı bir tamamlama vardır.

Yüksek İdare Mahkemesi hakimi ile Yüksek Mahkeme hakimi pozisyonları ve maaşları eşittir. Yüksek İdare Mahkemesi hakimi olabilmek için; en az 40 yaşında olmalıdır.

Avrupa idari yargılama sisteminin en önemli hastalıklarından biri yargılama süresinin uzun olmasıdır. Bu ana hastalık nedeniyle Fransada ortalama yargılama süresi 5-7 yıl arasında değişebilmektedir. Avusturya ve Almanyada da benzer şekildedir. Polonya da iki

dereceli idari yargı sistemiyle ve 1997 tarihli Anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte davaların karar verme süresinde neredeyse ideal duruma gelmeyi başarmıştır. İl idare mahkemelerinde ortalama yargılama süreleri 3 veya 4 aydır. Aslında bu sürenin daha da kısalmasına imkan bulunmamaktadır. Zira taraflara duruşma günü vermek ve duruşmaya hazırlık için belirli bir süre geçmesi lazımdır. Yüksek İdare Mahkemesinde ise bu süre 13-15 ay arasında değişmektedir. Bu da Polonya Yüksek İdare Mahkemesini bu konularda üst sıralarda tutan bir zaman süresidir. Ama yine de Yüksek İdare Mahkemesinin yargılama süresinin kısaltılması için çalışmalara devam edilmektedir. Yakın bir zamanda da Cumhurbaşkanlığı tarafından İdare Muhakemeleri Yasasında değişiklik için başvuru düşünülmektedir. Bu değişikliğin amacı ise Yüksek İdare Mahkemesine gelen dava sayısının azaltılmasıdır.

Yüksek İdare Mahkemesinde 3 daire vardır.

1- Finans Dairesi: Vergilerle ilgili özellikle kurumlar vergisi, gelir vergisi gibi dolaysız vergilerle davalar bakan daire

2- İktisat Dairesi: Bandrol vergisi ile ilgili davalar, sinai hakları koruma, ticari faaliyette bulunma için ruhsat ve izin konularına ilişkin davalara bakan daire

3- Genel İdare Dairesi: İdare mahkemelerinden gelen tüm işlere ilişkin davalara bakan daire.

İl İdare Mahkemeleri Hakimleri ortalama olarak 1 ay içinde duruşmada 16 davada karar veriyorlar ve bunun dışında da duruşmasız olarak değişik sayılarda karar verilmektedir. Harcın ödenmemesi halinde veya adli yardım taleplerine ilişkin konularda verilen kararlar gibi.

Yüksek İdare Mahkemesinin finans dairesinde 33, iktisat dairesinde 28, genel idare dairesinde 37 üye mevcuttur. Yüksek İdare Mahkemesi hakimleri ise 1 ayda 9 karar veriyor ve duruşma yapılmadan verilen kararların sayısı ise belirsizdir. Polonyada ayrıca raportör hakim (tetkik hakim) kadrosu bulunmamaktadır. Geçen sene 78000 karar verilmiştir.

Her mahkeme kararında gerekçe vardır. Ortalama 12-15 sayfayı bulabilmektedir. İlk derece mahkemelerinde daha uzun gerekçeler

olabilmekte ve kararlar 250 sayfayı bulabilmektedir. Her ay hakimler broşür hazırlarlar ve bildiğimiz üzere mahkeme başkanları hala hakimlerin daha fazla çalışacağına inanmaktadır ama hakimler neredeyse iş yoğunluğundan ölecekler.

Polonya hukuk sisteminde hem idari organlardaki karar aşamasında hem de idare mahkemesinde yürütülen muhakemelerde savcı bu süreçlere iştirak edebilir ancak, bu mecburi değildir. Yüksek İdare Mahkemesi daha geniş heyet olarak hukuki hükümleri açıklama getiren kararlar alıyorsa (7 kişi) 1 daire olarak ve bütün dairelerde olan bu duruma savcının katılması zorunludur. Ancak Danıştay savcılığına benzer bir müessese Polonya idari yargısında bulunmamaktadır.

Polonyada UYAP benzeri bir sistemin bulunup bulunmadığı konusunda sorulan bir soruya, *“Türkiye elektronik ortamda yargılama faaliyetiyle ilgili mükemmel dereceye ulaşmıştır. Gerçekten bunun için sizi tebrik etmek istiyorum. Çok büyük bir olay gerçekleştirmişsiniz. Bu çok yönlü sorunun değişik etaplarındandır. Polonyada ilk olarak ücretsiz olarak internet sayfasında bütün kararlara ulaşımı sağladık. Bu sisteme her yıl yaklaşık 110.000 karar giriliyor. Bu kararların elektronik sisteme girebilmesi içinde kişisel bilgilerden de temizlenmesi gerekiyor. Bu da ekstra zaman ve emek çaba gerektirir. Bu iş içinde övünüyoruz. Çünkü Polonyada Yüksek İdare Mahkemesi dışında sadece Anayasa Mahkemesi bütün kararlarına internetten ulaşıyor. Ama örneğin Yüksek Mahkeme kararlarının yılda %4’ünü yayımlayabilmektedir. Bunun iyi tarafı burada vatandaş için çalıştığımız için vatandaş da bizim çalışmamızın sonucunu görüyor. Aynı zaman zayıf yönlerini de göstermiş oluyoruz. Verilen kararların birbirine uygun olmamasıyla ilgili zayıf noktamızı göstermiş oluyoruz. İkinci olarak İdare Mahkemeleri iç elektronik sistemiyle mahkeme dosyasına ulaşımını hallettik. 3 ve en zor etapta ise mahkeme ile muhakemenin tarafları arası irtibatta problem var. Hakimler için e-imza sorun değildir. Ancak, bizim korktuğumuz husus e-imzaya vatandaş nasıl zorlayabiliriz. Sorun buradadır. Geçiş mekanizması nasıl kurulacaktır. Çünkü yasalara göre kimse vatandaşları e-imza kullanmaya zorlayamaz. Biz bir sonraki etapta şunu düşünüyoruz. Bu mahkeme ile vatandaş irtibatı elektronik hale dönüştürme çabası içindeyiz uzunca bir geçiş dönemi olacaktır.”* şeklinde yanıt verilmiştir.

Yüksek İdare Mahkemesinde ilk derece olarak bakılan dava türü yoktur. Ancak bazı kararlar da sadece Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilebilmektedir. Mesela, hükümet organları ile yerel yönetim organları arasındaki yetki uyuşmazlıklarında hukuki çelişkileri çözme için verilen kararlar sadece Yüksek İdare Mahkemesince verilmektedir. Diğer bütün davalar ilk derece mahkemesinde görülmektedir. Öte yandan, Varşova İdare Mahkemesi özel bir mahkemedir. Bakanlıklar ve diğer devletin merkezi ana organları Varşovada olduğundan bu yerlerin kararlarıyla ilgili Varşova İdare Mahkemesinde ilk derece davalar görülmektedir. İl idare mahkemeleri bütün idari davalara bakmaktadır. Bir iş sözleşmesi akdedilmesinden kaynaklanan veya işveren işçi arasındaki uyuşmazlıkla ilgili ihtilaflar umumi mahkemeye gitmekte iken tayinlerle ilgili davalar idare mahkemesi görevindedir. Davaların büyük çoğunluğu memur ve atama işleriyle ilgilidir.

Temyiz incelemesi sonrası verilen kararlar kesindir. Kararlarda yol gösterme yapılmaktadır. Mahkeme kararını yüksek idare mahkemesi bozarsa karar yerinde olmadığından il idare mahkemesi yeni kararında yüksek idare mahkemesi kararını verecektir. Şikayet yerinde değilse mahkeme kararı onanır ve karar aynen kalır.

Dava dosyası gerek Yüksek İdare Mahkemesine gerekse il idare mahkemesine geldiğinde bir deftere kaydedilir ve sonra mahkeme dairesindeki alfabetik listeye göre dosya dağılımı yazılır. Kendisine dosya verilen hakim veya Yüksek İdare Mahkemesi üyesi dosyada raporör hakim olmaktadır. Bu davayı duruşma ve/veya oturuma hazırlamak için gerekli işlemleri dosya kendisine sunulan hakim tarafından yapılmaktadır.

Polonyada idari yargı sisteminde tek hakimle karar verilememektedir. İl idare mahkemesinde kararlar 3 kişilik heyet tarafından verilmektedir. İl idare mahkemesi içinde alt bölümler vardır. Her dairede iki bölüm vardır. Bir bölüm başkanı vardır. Orayı yöneten başkan vardır. Bu başkan bu bölümdeki çalışma organizasyonunu sağlamaktadır. Hakimleri, iş cetvellerini, iş bölümlerini, ayarlamakta ve karar verme esnasında karşılaşılan sorunlarla ilgili toplantıları organize etmektedir.

En önemli mahkemeler olan Yüksek İdare Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Anayasa Mahkemesi bütçeleri bağımsızdır. Bütün idare mahkemelerinin bütçesini Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı hazırlamaktadır. Bu bütçe hiç değişiklik yapılmadan devletin bütçesine girerek yürürlüğe girmektedir. Ne hükümet ne de bakan bunda değişiklik yapamamaktadır. Bütçe hakkında görüşmeler devam ettiği zaman değişiklik için milletvekillerini başkan ikna etmelidir. Tasarı iyi olduğunda milletvekilleri de ikna olmaktadır.

VII. İl İdare Mahkemesi (Wroslow)

Wroslow İdare Mahkemesi, Polonyada bulunan 16 İl idare mahkemesinden biridir. Türkiyeden farklı olarak Polonyada sadece idare mahkemesi varken, Türkiye’de ayrıca vergi mahkemesi de vardır. En büyük il idare mahkemelerinden biri olan Wroslow İdare Mahkemesinde 42 hakim ve 93 personel bulunmaktadır. Mahkemenin 5 dairesi vardır.

1- Vergi Dairesi: Mahkemenin en büyük dairesidir. Çok sayıda konu gelmektedir. Vergi organlarının kararlarıyla ilgili davalar bu dairede görülür.

2- İnşaat – İmar – Çevre koruma işleriyle ilgili daire

3- Ticari Davalar ve Yerel Yönetimlerle ilgili daire

4- Sosyal Davalar Dairesi; Sosyal Yardımlaşma, işsizlik, meslek hastalıkları gibi işlere bakar.

5-Mahkeme Bilgilendirme Dairesi; Bu dairede dava görülüyor. Bu daireden muhakemeye ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılıyor. Bu sayede kişilerin bütün binayı gezmesine gerek kalmıyor.

İl idare mahkemesine yılda 4000 civarı dava gelmektedir. Çoğu vergi davasıdır. İdare Mahkemelerinin çalışmalarıyla ilgili gurur duyulan husus yargılama süresinin kısa olması ve kusursuz işlemesidir. Karar verme süresi 3-4 aydır. Yargılamada dolaysızlık kuralı uygulanıyor, tanık dinlenmiyor, dosyadaki yazılı belgelere göre karar verili-

yor. Yüksek İdare Mahkemesinde davaların görüm ve çözüm süresi ise daha uzundur. Yüksek İdare Mahkemesi ikinci derece mahkeme olduğu ve gelen dava sayısı fazla olduğundan bu şekilde süreç uzamaktadır.

Polonyadaki mahkemelerde açık oturumlu duruşmalar yapılmaktadır. Ancak tanık dinlenmemektedir. Taraflar duruşmada kendi görüşlerini sunmaktadır. Duruşma zorunludur. Ancak dava açma süresi kaçırılmışsa ya da görevli yargı yerinde dava açılmamışsa, gerekli dava harçları ödenmemişse duruşma yapılmaksızın da karar verilebilir ve şikayet (dava) reddedilebilir. Bunun dışında duruşma yapılmadan karar verilebilen son hal ise, eğer taraflardan birisi duruşma yapılmaması yönünde bir dilekçe verir ve karşı tarafta bunu kabul ederse o takdirde duruşma yapmadan karar verilebilir. Kararlar duruşmada 3 hakimden oluşan heyetçe karar verilmektedir.

3.Daire konuları olan, Avrupa Birliği fonlarından gelen paranın dağıtımını ile ilgili konular, ise muhakeme denetimi, oyun cihazları ile ilgili ruhsat işleri, kumar, gümrük oranları davaları azaldı.

İdari para cezalarında direk mahkemeye gidilmiyor. Bu cezalara karşı şikayet yoluyla idareye başvuruluyor. İdarece bu ceza yerinde görüldüğü takdirde 30 gün içinde belgeleriyle birlikte il idare mahkemesine sunmak zorundadır. Yoksa idari para cezası ile karşı karşıya kalabilir.

Eskiden replik ve düplik aşamaları vardı, şu anda böyle bir uygulama yoktur. Yargı kararı gereğini yerine getirmeyenlere karşı idari para cezası verilmesi yolu vardır. Mahkemeye gelen tüm belgeler idareden toplanmış olarak geliyor. Hakim bu belgeleri inceliyor. Eğer karar verme için lazım olan bilgi ve belge varsa bunları topluyor yoksa duruşma günü veriyor. Duruşmadan sonrada karar veriliyor. Tazminat davaları da görülen dava türleri içerisinde yer alıyor.

Cumhurbaşkanınca alınan kararlara karşı yargı yolu kapalıdır. Geçmişte 8 kere Ulusal Mahkeme Kurulunca sunulan isimleri Cumhurbaşkanı kabul etmedi. Bu kişiler Varşova İdare Mahkemesinde dava açtılar; Ancak, Varşova İdare Mahkemesi bu davaları kabul etmedi. Gerekeç olarak, idare mahkemesinin görüşeceği konu olmadığı ifade edildi. Konu Anayasa Mahkemesinin önüne de taşındı. Temmuz

ayında Anayasa Mahkemesi bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığını karar verdi. Cumhurbaşkanı, verdiği kararlarla ilgili olarak herhangi bir gerekçe sunmuyor ve açıklama getirmiyor. Anayasa Mahkemesi bu kararlar da gerekçeli olmak zorunda dedi. Yeni Anayasa hükmüne göre Cumhurbaşkanı Ulusal Mahkeme Kurulunca kendisine gönderilen ismin bir kez daha görüşülmesi için Ulusal Mahkeme Kuruluna iade edebiliyor.

İdarelerin avukat bulundurma zorunluluğu yoktur. İdarelerin böyle organların kendi avukatları var ama başka avukatlara da işlerini yaptırabiliyorlar. Dışarıdan da yardım alabiliyorlar. Birinci derece mahkemeler karşısında tarafların avukatları olmak zorunda değildir. Ancak ikinci derecede Yüksek İdare Mahkemesinde avukat bulundurmak zorunludur. Birinci derecede eğer organ kaybetti ise o zaman yargılama giderleri kendi üzerinde organın üzerinde bırakılır. Organ (idare) kazansa o zaman kaybeden taraftan herhangi bir para alınmıyor.

Polonyada İdare Mahkemelerine gelen davalar infaza konu olan kararlarla ilgili şikayetlerdir. Mahkeme bu infazı durdurabilir. Ancak, bir tarafın bu konuda başvuru yapması ve buna ilişkin gerekçesini ortaya koyması gerekir. Yargı kararını uygulamayan organa karşı adli para cezası uygulanabilir. Kararın uygulanmaması gibi bir sorun bulunmamaktadır.

İdare mahkemelerindeki her dairenin ayrı ayrı başkanları vardır. Bu daireler tamamen bağımsızdır. Finansal güvencesi vardır. Kendi bütçeleri vardır. Finansal bağımsızlık, bütçesi idare mahkemesince hazırlanıyor, Finans Bakanına gönderiyor. Ne hükümet ne de bakan bu bütçede herhangi bir değişiklik yapamıyor. Ancak parlamento da değişiklik olabiliyor. Ayrıca Adalet Bakanlığı ilgili herhangi bir ilişkisi yoktur.

Esas olarak hakimler her konuda uzmanlaşmıştır. Zira daha küçük il idare mahkemelerinde 2 daire olanlar da vardır. Bunlar vergi dairesi ve diğer idari dava daireleridir. Mümkün olduğunca hakimleri farklı dairelere atamamaya çalışılıyor. İdare mahkemesi hakimi en üst uzmandır. En üst bilirkişidir. Ancak gerektiğinde bilirkişi incelemesi yaptırabilir. Özel organlara ya da devlet organlarına bilirkişi incelemesi yapılabilir.

Polonya hukuk sisteminde Genel İdari Usul Yasası bulunmaktadır. Bu Yasa uyarınca idari işlemlerde zorunlu idari başvuru yolu öngörülmüştür. Hakkında bir idari işlem tesis edilen kişi bu işleme karşı önce üst makama (idareyi tesis eden makamın üstüne) başvuru yapar. Başvuru üzerine idarece bu itiraz/şikayet uygun görülmezse gerekli bilgi ve belgeler tamamlanarak dosya ilgili idare mahkemesine karar verilmesi için gönderiliyor. Mahkemece aleyhine işlem tesis edilen kişiye yargılama harçlarını ödemesi için yazı yazılıyor. Bu yazı üzerine ilgili kişinin harçları yatırması üzerine, dava görülmeye başlanıyor. Dava dosyasında herhangi bir eksiklik varsa hakim tarafından bu eksiklikler gideriliyor. Daha sonra aleyhine işlem tesis olunan taraf yerine davalı idarece mahkemeye başvuru olmaktadır. Açılan davaların %70'e yakını idareler lehine sonuçlanmaktadır.

VIII- Polonya Adalet Bakanlığı

Polonya adalet sistemi umumi mahkemeler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca idari ve askeri mahkemelerde vardır.

Adli yargıda 2 dereceli sistem vardır. Ancak bazı davalarda Yüksek Mahkemeye gidilmektedir. En altta asliye mahkemeleri, daha üstte bölge mahkemeleri vardır. Bu mahkemeler hem 1. dereceli hemde 2. dereceli olarak davalara bakarlar. Temyiz mahkemesi (11 Adet) vardır. Bu mahkemeler bölge mahkemelerince verilen kararlarla ilgili istinaf mahkemesidir. En üstte ise Yüksek Mahkemesi vardır.

Avrupada kişi başına düşen hakim sayısının en fazla olduğu ülke Polonya'dır. 10.000 den fazla hakim vardır. Yılda 13 milyon dava görülmektedir.

Asliye mahkemeleri bünyesinde aile, medeni, çalışma, sigorta, iktisat, sicil, şirketler, tapu işlemleri, ceza işlerine ilişkin daireler vardır. Ayrıca idare mahkemeleri de bulunmaktadır. Ceza davalarında en çok işlenen suçlar, mal ve mülke karşı işlenen suçlardır. Trafik kazalarıyla ilgili suçlar da bulunmaktadır. Polonyada alışveriş merkezlerinde vs. XR cihazı yoktur. Bunun nedeni olarak ise terörle ilgili suçlar çok görülmemektedir.

Polonya'da belirli bir mahkemeye özgü bir teftiş sistemi yoktur. İdari denetimi, Adalet Bakanlığı yapmaktadır. Hukuki denetimi ise Adalet Bakanlığı yapmamakta, temyiz merkezi yapmaktadır. Teftiş teşkilatında, Adalet Bakanlığı bünyesinde delege edilen hakimler bulunmaktadır. Bu hakimler ilgili birimlerde çalışmaktadır. Kararların infazı ve şartlı tahliye konularına bakmakta görevli hakimler bulunmaktadır. Son değişikliklerle birlikte Adalet Bakanlığı değişik mahkemelerin başkanların denetim görevini denetlemektedir. Mahkeme başkanına yapılan denetim 2. dereceli denetimdir. Buradaki denetim bir idari denetimdir. Mahkemenin işleyişi ve dosyaların gidişiyle, mahkemelerin bütçesiyle ilgilidir. Adalet Bakanlığının denetimi biraz daha derine giriyor çünkü Adalet Bakanlığı mahkeme sisteminin ana yöneticisi ve dağıtıcısıdır. Bütçenin büyüklüğünü tespit parlamentoya sunulacak organ olarak bütçe uygulamasıyla ilgili sorumlu organ da Adalet Bakanlığı'dır.

Adalet Bakanlığı çalışanlarıyla ilgili, karma bir sistem vardır. Adalet Bakanlığında kadro olarak genellikle memurlardan oluşmaktadır. Denetim kadrosunda ise hakimler vardır. 2010 yılı Mart ayına kadar Adalet Bakanı aynı zamanda genel savcı idi. Bakan için çalışan Adalet Bakanlığı umumi savcılığın en üst derecesiydi. Ulusal Savcılık, genel savcı tarafından yardımcılarıyla birlikte yönetiliyordu. Adalet Bakanlığı bünyesinde ulusal savcılık vardı ve altta da, asliye savcılıkları, bölge savcılıkları, temyiz savcılıkları vardı. O zaman Adalet Bakanı en yüksek savcıydı. 2010 yılı Mart ayındaki Yasa değişikliğinden sonra bu iki fonksiyon ayrıldı. Genel Savcı ile Adalet Bakanının fonksiyonları ayrılmıştır. Şu anda savcılık ayrı bir kuruluştur. Başında bir genel savcı bulunmaktadır. Genel Savcı parlamentoya karşı sorumludur. Genel Savcı, Ulusal Savcılık Kurulunun talebi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilmektedir.

AİHM'de Polonya aleyhine halen mevcut davalar bulunmakta ve bu davalarla Türkiyeden farklı olarak Dış İşleri Bakanlığı ilgilenmekte ve Adalet Bakanlığınca Dış İşleri Bakanlığına destek verilmektedir.

Davalarla ilgili istatistiklerin tutulmadığını, ancak İnsan Hakları Mahkemesi istatistiklerine göre, 31 Ağustos 2012 tarihi itibarıyla Po-

lonya aleyhine 5000 şikayet olduğu, bu davalarda en çok ihlal sayısının anlaşmanın 6. maddesi (Adil Yargılanma Hakkı), muhakemenin uzun sürmesi nedeniyle; 5. madde (özgürlük hakları), güvenlik haklarıyla ilgili; 8. madde, 10. madde, 3. maddelerden ihlal kararları vardır. Cezaevindeki şartlarla ilgili ihlal kararları çıkmaktadır. Bunlar bir kaç yıl önceki ihlallerdir. O zamanlarda cezaevlerinde yeterli sayıda yer olmadığından ihlaller çıkıyordu. 2011 yılında Polonya aleyhine 71 karar verilmiş 54 davada anlaşmalı ihlal (dostane çözüm) tespit edilmiştir.

13 milyon davanın içinde mal mülk sahipliğiyle ilgili dava sayısı yaklaşık 5 milyondur. Sicil dairelerinde katip hakimler karar vermektedir. Bu kişiler tam anlamıyla hakim olan kişiler değildirler. Sicil işleri dışında başka işlerde karar veremezler. Bu şekilde 3500 kişi vardır. Tapu Kütüğüne yapılan kayıtda bir ilamdır. Bir takım idari işlemlerde Polonyada dava olarak görülmektedir.

Polonya'da ortalama yargılama süreleriyle ilgili net bir şey söylemek çok zordur. Mesela bazı ceza davaları bir kaç yıl sürebilmektedir. Bazen duruşma yapılmadan da karar verilebilir. Emir hükmünde kararlar verilebiliyor. Aile davaları, nafaka davaları, velayet davaları, tazminat davaları, çalışma ile ilgili davalar en kısa sürmesine gayret edilen davalardır. Adalet Bakanlığı ve mahkeme başkanı denetimlerinde bunun için yapılmaktadır. Bölge ve temyiz mahkemesinde müfettiş hakimler vardır. Mahkemelerin çoğunda davalar güncel olarak yargılanmaktadır. Uzun süren davalar için karar çıkmayan davalar genellikle Polonyadaki büyükşehirlerdeki davalardır.

Polonya'da 1989 yılına kadar Devlet mülkiyeti sosyalist sistemin en önceliği idi. 1989 yılından sonra tamamen özel mülkiyet önem kazandı. Hem idare mahkemelerindeki hem de umumi mahkemelerdeki davalar sayesinde bir çok kişi kendi mülkiyetini geri aldı. Ancak Varşovadaki sorun şudur ki, 2. Dünya savaşıdan sonra özel mülkiyete konu arsalar üzerine genellikle Devlete ait binalar yapılmıştır. Bu binalar olduğu içinde fiziken iade imkanı bulunmamaktadır. Devlet bunun için tazminat ödemektedir. Kültür merkezi yanındaki küçük küçük bir kaç arsa sahiplerince geri alınabilmiştir. Ama parlamento tarafından halen tartışılmaktadır. Ve bir consensus sağlanmamıştır. Bu konuda bir kanun da çıkmamıştır. Bu durum parasal durumla ilgili

fiilen fiziken iade olamamasıyla ilgili 2. Dünya Savaşından sonra Devletçe sahiplerinden alınan mal ve mülk o kadar çok ki şu anki bütçe ile bunun iadesi mümkün değildir. Polonya Hukuk Sisteminde mülkiyet haklarında çok iyi korunmaktadır. Yabancıların da mülkiyet hakları korunuyor. Şu anda yurt dışında olan başka ülkelerde yaşayan eski Polonyalılar da mülkiyetlerini isteyebilmekte ve bu konularda da davalar bulunmaktadır.

Adli çalışan ve katipleri hakkında ise, Adalet Bakanlığı kararnameyi vardır. (Yönetmelik vardır.) Adalet Bakanlığının rolü bulunmaktadır. Bu kişiler en az lisans mezunu olmalıdır. İlk etapta dikte edilen yazıları yazabilmesi, görevini yapabilmesi için yeterli derecede hukuki terim bilgisine sahip olmalı, Mahkeme Başkanı ve Komisyon ile görüşmesinde olumlu olmalıdır. Bazen 1 boş yer için 40-50 kişi başvurabiliyor. 1 sene memuriyet stajı vardır. Bu stajda kişi değişik departmanlarda çalışmaktadır. Maaşları ise brüt 3500 zlot, 1700 TL civarındadır.

Sonuç

Polonya hukuk sistemini ayrıntılı olarak anlattıktan sonra sonuç bölümünde, Polonya hukuk sisteminin bizim sistemimizle benzer yönlerine, farklı yönlerine ve bu sistemde olup bizim sistemimize alınması gereken hususları maddeler halinde şu şekilde sayabilir.

Polonya Hukuk Sistemine Benzer Yönlerimiz

1-Her iki hukuk sisteminde de Anayasa Mahkemesi vardır. Anayasa Mahkemesi üyeleri belirli bir süre için seçilmektedir.

2- Her iki hukuk sisteminde de yargı sistemi adli ve idari yargı olmak üzere iki temel bölüme ayrılmıştır.(bizde farklı olarak askeri idari yargı ve askeri ceza yargısı ve uyuşmazlık yargısı, seçim yargısı vardır ancak en temel 2 yargı kolu adli ve idari yargıdır.)

3- İdari Yargıda yazılı yargılama usulü vardır. Bu yargılama da (bizde Bölge İdare Mahkemelerini birer istinaf Mahkemesi olarak görmezsek) ilk derece mahkemesi ve bu mahkeme kararlarına karşı başvuru Yüksek İdare Mahkemesi vardır.

4-Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler yargı denetimi dışında tutulmuştur.

5-Mahkemelerin ve hakimlerin her türlü etkiden uzak ve bağımsız oldukları inancı yanı sıra hakim olarak görev yapıyor olmanın bir takım sosyal yaşam kısıntılarına neden olabileceği kanaati mevcuttur.

6-Adli Yargıda bulunan istinaf sisteminin bizde de yürürlüğe girmesi halinde benzer bir yön olarak ele alınabilecek bir haldir. Her karar (dava) Yüksek Mahkeme önüne gelmemektedir. Bizde de İstinaf Mahkemeleri faaliyete geçtiğinde benzer bir uygulama olacaktır. Onlarda temyiz mahkemesi sayısı 11 iken bizde İstinaf Mahkemesi sayısı 15 olacaktır. Onların bölge mahkemeleri diye belirttiği mahkemeler ise aslında bizim ağır ceza mahkemeleri gibidir.

7-Hakimlerin özlük hakları, mesleğe alınmaları hakkında çoğunluğu yargı mensuplarınca seçilen bir üst kurul (Ulusal Mahkeme Kurulu, Ulusal Savcılık Kurulu, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi) yapılanmaları vardır.

8-Yüksek İdare Mahkemesi ve Yüksek Mahkemede temyiz üzerine incelenen kağıtlar hakkında not fişi düzenlenmemektedir.

9-Teftiş sisteminin olması ve teftişlerin hakim müfettişler tarafından yapılmaktadır.

10-Hakim ve Savcıların özel izne tabi olarak soruşturulmaları ve basit kabahat türü suçlar nedeniyle yargılanamamalarıdır.

11-Hakim ve Savcı maaşları bizdekiyle aynı seviyelerdedir. Hatta bizdeki satın alma gücü ile Polonya kıyaslandığında bizdeki hakim ve savcıların maaşları daha iyidir. Bu arada Polonyada da maaşlarda göreve ve kıdeme göre artış olmaktadır.

Polonya Hukuk Sisteminin Farklı Yönleri

1- Anayasa Mahkemesinin görüştüğü konuların çeşitliliği bakımından yönetmelik, genelge, tamim gibi düzenleyici işlemlerinde Anayasaya aykırılığının iddiasının incelenmesi,

2-Anayasa Mahkemesinin başvuruları görüşürken 3, 7 ve 15 kişilik heyetler halinde toplanarak karar verebilmesi,

3-Polonya AYM Üyelerinin tamamının Cumhurbaşkanı yerine Parlamento tarafından seçilmesi, Üye sayısı ve üyelerin görev süreleri

4-Anayasa Mahkemesi üyeleri yardımcıları bulunmakla birlikte tetkik hakimi veya raportör hakim müessesesi bulunmaması,

5-Anayasa Mahkemesine başvuru yapabilecek olan kişi ve kuruluşlar daha geniş olması

6-Ulusal Mahkeme Kurulu ve Ulusal Savcılık Kurulu olmak üzere iki ayrı kurulu bulunması, Bu kurulların üyeleri içerisinde parlamento ve senatodan seçilen üyelerde bulunması

7-Hukuk fakültelerinin eğitim süresinin 5 yıl olması,

8-Hakim olabilmek için öncelikle yüksek lisanslı hukuk fakültesi-nin bitirilmesi ve sonrasında Hakimlik Okulundaki sınavlarda başarılı olunması gerekmesi, hakimlik için alt yaş sınırı 29 iken, idari hakimlik için yaş sınırınının 35 olması, (Bu arada idari hakim olabilmek için ayrıca kişinin 8 yıllık hukukla ilgili tecrübesi aranması)

9-Hakimlerin atandıkları yerlerde görev yerinin kendi isteği dışında değişmemesi bu nedenle bir yere görevlendirmenin delegasyon denilen sistemle rızaya dolayı olarak yapılması ,

10-Hakim alımlarında genel bir hakim alımlığı yerine boş olan yerlerin ilan edilerek bu boş yerlere başvuru yapılarak başvuranların çeşitli mülakatlardan geçirilerek (atanmak istediği yerlerde çalışan hakimlerce) Ulusal Mahkeme Kurulu önerisiyle Cumhurbaşkanıca atanması, (Bütün Hakimler Cumhurbaşkanıca atanmaktadır)

11-Asliye - Sulh ayrımının olmaması aynı şekilde askeri idari yargı ve askeri ceza yargının yargı yolu olarak bulunmaması ve uyuşmazlık mahkemesi ve Yüksek Seçim Kurulu gibi organların bulunmaması,

12- Hakim ve Savcı sayısının adli yargı yönünden bizden fazla, idari yargı yönünden, Yüksek İdare Mahkemesi, Yüksek Mahkeme bakımından az olması,

13-Savcıların bizdeki konumlarından ayrı bir konuma sahip olması ve savcıların duruşmalarda hakimlerin yanı yerine sanıkların karşısına oturmaları silahların eşitliği ilkesinin uygulanması,

14- Genel İdari Usul Yasasının bulunması ve bu nedenle bu Yasa uyarınca zorunlu idari başvuru yolunun bulunması, (Zorunlu idari başvuruyla istemi reddedilen kişi yerine idari yargı yerine başvuru yapılan organ gitmektedir. Bu durumda idarelerin gereksiz yere mahkemeye gitmesini önlemekte ve idari yargı önüne giden davaların çoğu ise ret ile sonuçlanmaktadır. Bu sayede pilot dosya uygulaması da faaliyete geçinlebilmektedir.)

15-İl idare mahkemeleri ile Yüksek İdare Mahkemesi arasında bizdeki bölge idare mahkemesine bir yapıda mahkemenin bulunmaması,

16-İdari Yargıda da duruşma kural olup bütün kararlar kural olarak duruşmalı davalarda verilmesi,

17-İdari Yargıda dosyaların tekemmülü için replik ve düplük uygulamalarının ortadan kaldırılmış olması,

18-Mahkemelerin mali yönden özerk olması ve kendi bütçelerini yapabiliyor olmaları ve bu bütçeye bakanın ya da hükümetin müdahale edememesi,

19-Mahkeme işleyişlerinde profesyonel elemanların çalıştırılıyor olması zabıt katiplerinin en az lisans mezunu olması gerektiği,

20-Adli yargı, idari yargı arasında görev uyuşmazlıkların idari yargı yerince verilen görev ret kararlarının adli yargı için bağlayıcı olması,

21- Hakimler hakkındaki disiplin cezalarının özel oluşturulan disiplin mahkemelerince verilmesi ve bu mahkeme kararıyla soruşturmaya başlaması ,

22-İdari Yargı kararını uygulamayanlara para cezaları verebilinmesi bizim hukuk sistemimizden farklı yönleridir.

Türk Sistemine Alınabilecek Hususlar

1-Öncelikle bizde de hukuk fakültelerinde öğrenim süresi 5 yıla çıkartılmalıdır. Ayrıca yüksek lisans bitiren kişiler hakim alımlarında öncelik tercih nedeni olabilir.

2-Hakim Okuluna benzer bir uygulama getirilerek uzun soluklu bir eğitim sonunda bizim gibi 22-23 yaşında hakim olma yerine 29 ya-

şında hakim olunması sağlanabilir. Ancak bunun için iş yükünün azalması hakim ihtiyacının aciliyet olmadan çıkması gerekir uzun vadede bu uygulamaya gidilebilir.

3- Aynı şekilde istinaf mahkemeleri faailemete geçirilerek Yargıtaya giden işlerin sayısında azaltmaya gidilmeli ve gerek Yargıtaydaki gerekse Danıştaydaki iş yükü azalmasına paralel olarak üye sayısında azalmaya gidilmeli Yargıtay üyeleri 150 civarına Danıştay üye sayısı 90-100 arasına düşürülmelidir.

4- HSYK yapısının şartların oluşması halinde hakim ve savcılar için ayrı ayrı yapılandırılması yerinde olmakla birlikte bunun için yeterli sayıda hakim ve savcı sayısı olmalı ve savcılar için gerekli fiziki şartlar oluşturulmalıdır. Savcıların hakimlerin yanında kürsüde oturma yerine sanıkların karşısında oturmasında ancak bu yolla gerçekleştirilir.

5- HSYK oluşumunda parlamentodan üye gelmesi bizde de olabilir. Ancak burada üzerinde önemle durulması gereken husus biz hakim ve savcıların seçtiği üyelerin mutlaka çoğunluk olarak korunmasından vazgeçilmemesidir.

6-İdari Yargı için idarenin mutlaka genel idari usul yasasını kabul etmesi ve zorunlu idari başvuru yolu getirilmesi yerinde olacaktır. Davacı yerine idarenin mahkemeye başvurmasında gelebilir. Ancak mevcut sistemde yargılamanın hızlandırılmasını sağlayıcı idarelerle gerekli bilgi ve belgeleri sunma konusunda ağır yükümlülükler getirilebilir. Ve idari yargı kararı uygulamayan mahkemelere adli /idari para cezası verilmesi yolu açılabilir.

7- Mahkemelerin sayısının ve çeşitinin azaltılması yerinde olacaktır bu bağlamda asliye sulh ayırımının kaldırılması gerekmektedir. Aynı şekilde, askeri ceza mahkemeleri, askeri yargıtay askeri yüksek idare mahkemesi yüksek seçim kurulu uyuşmazlık mahkemesi kaldırılmalı bu kurumlar Danıştay ve Yargıtay içinde eritilmelidir. Bu kadar çeşit yargı kolunu bulunmasında aslında uzun süre yargılamanın nedenlerinden başka bir nedenidir.

8-Tetkik Hakimleri olarak çalıştırılan hakimleri çok büyük çoğunluğu kürsüye döndürülmeli ve azalan iş yüküne bağlı olarak yüksek

yargı yerlerindeki üyelerin bizzat dosyaları karar bağlaması yolu açılmalıdır.

9-Bizde yüksek yargı üyelerine bir ek ödeme yapılmamakta iken Polonyada %15 ek ödeme yapılmaktadır. Bizde de yüksek yargı mensuplarına bu şekilde bir ek ödeme yönünde düzenleme yapılması yerinde olabilir.

10-Hakim ve Savcıların yargılanmasındaki özel hükümler yanı sıra disiplin suçlarında disiplin mahkemelerince ceza verilmesi ve bu cezaların yüksek mahkemeye / yüksek idari mahkemesine temyiz yolu açılması yerinde olacaktır.